

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

URTĖ KAVALIAUSKAITĖ

**MOKINIŲ PAŽANGOS IR PASIEKIMŲ VERTINIMO
RAIŠKA 5–8 KLASIŲ MUZIKINIAME UGDYME:
MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė
prof. dr. Diana Strakšienė

Šiauliai, 2019

BAIGIAMOJO DARBO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

Patvirtinu, kad mano Urtės Kavaliauskaitės magistro darbas tema „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška 5-8 klasių muzikiniame ugdyme: muzikos pedagogų požiūrio analizė“ yra originalus autorinis darbas, mano pačios atliktas savarankiškai. Darbas nebuvo pateiktas ar naudotas jokiaje kitoje mokymo įstaigoje. Darbe nėra plagijavimo, sukčiavimo ar kitų mokslo etikos pažeidimų.

Urtė Kavaliauskaitė

Kavaliauskaitė U. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška 5–8 klasių muzikiniame ugdyme: muzikos pedagogų požiūrio analizė / vadovė prof. dr. D. Strakšienė; Šiaulių universitetas, Edukologijos institutas – Šiauliai, 2019. – 53 p.

SANTRAUKA

Magistro darbe aptariama mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška 5–8 klasių muzikiniame ugdyme, atliktas empirinis tyrimas. Magistro darbo tikslas – atskleisti muzikos pedagogų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme. Darbo tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: išanalizuoti 5–8 klasių meninio/muzikinio ugdymo sampratą bendrojo ugdymo programose; apžvelgti 5–8 klasių mokinių amžiaus tarpsnio charakteristiką; aptarti mokinių vertinimo sampratą Lietuvos švietimo sistemoje; atskleisti muzikinio ugdymo vertinimo įtaką paauglių mokymosi motyvacijai; ištirti muzikos pedagogų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme.

Išanalizavus mokslinę, metodinę literatūrą bei švietimo sistemos dokumentus ir atlikus anketinę apklausą gautos šios išvados: 1) bendrojo ugdymo programos (2008) yra skirtos nustatytiems ugdymo(si) tikslams ir rezultatams pasiekti. Jos užtikrina žmogaus asmenybės brandą ir mokymąsi, kaip aktyvų patirties konstravimą. Programų turinys santykinai yra skirstomas į ugdymo(si) sritis, viena iš jų meninis ugdymas, o muzika vienas iš meninio ugdymo dalykų. Muzikos dalyko tikslas – suteikti kiekvienam mokiniui kultūrinio sąmoningumo ir muzikinės kompetencijos pagrindus, ugdyti emocionalią ir kūrybišką asmenybę, norinčią ir sugebančią muzika praturtinti savo asmeninį gyvenimą. Muzikos ugdymo turinį sudaro esminės veiklos sritys: *muzikinė raiška; muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas; muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje*; 2) paauglystės amžius – tai vaikų nuo 11-12 iki 15-16 metų raidos laikotarpis atitinkantis bendrojo lavinimo mokyklos 5-9 klasės mokinių amžių. Paauglystė dažnai įvardijama kaip kritinis amžiaus tarpsnis, kupinas kraštutinumų, sumaišties ir didelių ambicijų. Mokslinėse studijose teigiama, kad šiuolaikinis paauglys išgyvena sudėtingą periodą, kuomet formuojasi jo tapatumas. Socialinės normos greitai keičiasi, technologijos tobulėja, todėl paauglys gali nustoti pasitikėti tokiais žmonėmis, kurių nuostatos ir įsitikinimai jam atrodo pasenę. Visuomenė siūlo du būdus, kaip paaugliui lengviau atrasti savo tapatumą: arba pateikti jam vertybes ir papročius, kurie yra patikrinti laiko bei žmonių patirties, arba institucijos turi sudaryti galimybę, jaunam žmogui, pačiam priimti galutinį sprendimą; 3) vertinimas muzikiniame ugdyme – daugiamačė veikla, reikalaujanti iš mokytojo nuoseklaus apmąstymo, planavimo ir nemažai individualios kūrybos. Vertinimo metodikos siekia užtikrinti mokymo ir vertinimo proceso dermę. Ugdymo procese turėtų vykti ne tik formalusis vertinimas,

bet ir neformalusis, kuris yra pagrįstas stebėjimu, aptarimu, diskusija, o ne kaip mokinių motyvavimo, siekti gero *rezultato*, įrankis. Pastarasis formuoja neigiamą tikslą: mokymą(si) dėl rezultato, o ne dėl mokėjimo. Bendrosiose ugdymo programose (2008) yra pateikti apibendrinti vertinimo aprašai, tačiau kaip tiksliai vertinti vieną ar kitą ugdymo(si) sritį kiekviena švietimo įstaiga nusistato individualiai parengiant mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo aprašą, kurį patvirtina mokyklos vadovas; 4) paauglystės laikotarpiu mokiniai linkę lyginti save su kitais, ypač geriau besimokančiais, ir jeigu kuri nors sritis nepasiseka, jie nusivilia ir nebesistengia, manydami, kad nieko nesugeba. Dėl šios priežasties motyvacija paauglystės laikotarpiu yra itin reikšminga, nes skatina tikėjimą sėkme, aktyvumą, norą mokytis, siekį kelti savivertę; 5) empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad vertinimo procesas muzikiniame ugdyme yra tiek pat reikšmingas mokytojams, kiek ir mokiniams. Ypatingai svarbu mokinius motyvuoti mokytis ne tik (i)vertinimu, bet ir kitokiomis priemonėmis (pagyrimais raštu ir žodžiu, padėkos raštais ir t.t.). Pedagogams priimtinausias vertinimo būdas yra pažymys, nes tai didina vaikų atsakingumą mokytis muzikos, o vertinimas įskaitomis skatina mokinių atsainesnį požiūrį į muzikos pamokas, nes įskaitos tarsi garantuoja, kad už minimaliausių atliktus darbus jie vis tiek gaus teigiamą įvertinimą. Apibendrinant atviro klausimo atsakymus galima daryti išvadą, kad pedagogams priimtinausias mišrus vertinimo būdas, kuriame būtų galima (i)vertinti ir pažymiu, ir įskaita, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio individualius gebėjimus. Tyrimo metu buvo siekta surasti ir išryškinti socialinius-demografinius veiksnius, įtakančius mokytojų požiūrį į vertinimo procesą. Nustatyti statistiškai reikšmingi požymiai parodė pagrindinius skirtumus tarp jauno ir vyresnio pedagogo, vyriškos ir moteriškos lyties pedagogų bei atskleidė pedagogų skirtingus požiūrius į vertinimą ir jo procesą.

Kavaliauskaitė U. The Expression of Evaluation of Pupils' Progress and Achievements in The Musical Education of Grades 5-8: The Analysis of Music Pedagogues' Attitude / Supervisor prof. dr. D. Strakšienė; Siauliai University, Institute of Educational Sciences - Siauliai, 2019. - 53 p.

SUMMARY

Master's thesis discusses the expression of students' progress and achievement evaluation in 5th-8th grades of music education, the empirical research has been carried out. The aim of the Master's thesis is to reveal the attitude of music educators towards the expression of students' progress and achievement in 5th-8th grade music education. The following tasks have been set to achieve the goal of the work: to analyse the concept of artistic / musical education of 5th-8th grades in general education programs; to review the characteristics of the age range of 5th-8th grade students; to discuss the concept of students' assessment in the Lithuanian education system; to reveal the influence of assessment of musical education on the motivation of adolescent learning; to investigate the attitude of music educators towards the expression of students' progress and achievement in 5-8 grade music education.

After analysing the scientific, methodical literature and documents of the education system and the questionnaire survey being carried out, the following conclusions were received: 1) general education programs (2008) are designed to achieve the set of educational goals and outcomes. They ensure the maturity and learning of the human personality as an active construction of experience. The content of the programs is relatively divided into areas of education, one of them is the artistic education, and music is one of the subjects of the artistic education. The aim of the music subject is to give each student the basis of cultural awareness and musical competence, to develop an emotional and creative personality that wants and is able to enrich their personal life. The content of music education consists of the core areas of activity: musical expression; listening, characterising and evaluating music; knowledge of music in a social cultural environment; 2) The age of adolescence is the period of the development of children aged 11-12 to 15-16 years old, corresponding to the age of the students in grades 5th-9th of general education. Adolescence is often referred to as a critical age, full of extremes, confusion, and great ambitions. Scientific studies say that a modern teenager is experiencing a difficult period in which his identity develops. Social norms are changing rapidly, technology is improving, so a teenager may stop trusting people whose attitudes and beliefs seem outdated. The society offers two ways to make it easier for a teenager to find his or her identity: either to give him the values and customs that are tested by the time and the experience of the people, or the authorities must make it possible for the young person to make the final decision himself; 3)

Assessment in Musical Education is a multi-dimensional activity that requires a consistent reflection, planning and a lot of individual creation by the teacher. Assessment methodologies aim to ensure the coherence of the teaching and assessment process. In the educational process, not only formal assessment should take place, but also informal, which is based on observation, consideration, discussion, but not as a tool for motivating students to achieve good results. The latter forms a negative purpose: studying for the result, not for learning. General Curriculum (2008) provides generalized assessment descriptors, but how to accurately assess one or another area of education is determined by each educational institution individually by preparing a description of pupils' progress and achievement, which is confirmed by the Headmaster of the school; 4) During adolescence, students tend to compare themselves to others, especially those who are better at learning, and if any area fails, they are disappointed and no longer try thinking they will fail. For this reason, motivation during adolescence is very important because it encourages faith in success, activity, willingness to learn, aspiration to increase self-esteem; 5) The results of the empirical study showed that the assessment process in musical education is important to the teachers as well as to the students. It is especially important to motivate pupils to learn not only for (self)-assessment but also by other means (written and oral honours, Certificates of Appreciation, etc.). The best way to evaluate for the teachers is a mark system as it increases the responsibility of the children to learn music, and the credit system assessment in the classroom encourages pupils to have a more careless approach to music lessons, as the credits guarantee that they will still receive a positive assessment for the minimum work done. Summarising the answers to the open question, it can be concluded that pedagogues have the most appropriate mixed assessment method, which can be (self)- assessed and graded, taking into account the individual abilities of each student. The study was aimed to identify and highlight socio-demographic factors that influence teachers' attitudes towards the assessment process. The statistically significant features identified showed the major differences between young and older educators, male and female educators, and revealed different views of teachers on the assessment and its process.

TURINYS

ĮVADAS	8
1. MENINIO UGDYMO APIBRĖŽTIS LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMOJE	11
1.1. Meninio/muzikinio ugdymo samprata bendrojo ugdymo programose	11
1.2. 5–8 klasių muzikinio ugdymo turinys	16
1.3. 5–8 klasių mokinių amžiaus tarpsnio charakteristika	19
1.4. Muzikinio ugdymo sistemų apžvalga	21
2. MOKINIŲ VERTINIMO PROCESAI MUZIKOS PAMOKOJE	25
2.1. Mokinių vertinimo samprata švietimo sistemoje	25
2.1.1. Formalus vertinimas	29
2.1.2. Neformalus vertinimas	32
2.2. Pagrindinio muzikinio ugdymo vertinimo ypatumai	34
2.3. Vertinimas kaip muzikos mokymosi motyvaciją skatinantis veiksnys	38
3. MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į MOKINIŲ PAŽANGOS IR PASIEKIMŲ VERTINIMO RAIŠKĄ 5–8 KLASIŲ MUZIKINIAME UGDYME TYRIMAS	41
3.1. Tyrimo organizavimas ir eiga	41
3.2. Diagnostinio tyrimo rezultatų analizė	41
IŠVADOS	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
PRIEDAI	59

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011). Lietuva, kaip ir kitos pasaulio šalys, siekia kuo veiksmingiau tobulinti savo švietimo sistemą, kuri ugdytiniams padeda įgyti ir plėsti šiandieniniam gyvenimui reikalingų žinių ir gebėjimų. Mokymas bei mokymasis yra neįmanomas be vertinimo, tačiau tokiais atvejais mokymasis dažnai tampa labai nemėgstamas arba net vengiamas. Dabartinė visuomenė yra plačiai susijusi su vaikų ugdymu, gerove ir valstybės ateitimi. „Modernusis pasaulis sureikšmina švietimą ir modernioje visuomenėje. Švietimas turi būti vienintele ir pagrindine priemone, padedančia iš bet kurio socialinio sluoksnio pakilti į aukštesnįjį. Jis tampa privalomas, kad modernioje visuomenėje neatsirastų neintegralių ir atskirtų nuo visuomenės socialinių grupių. Modernios visuomenės tikslas – suteikti vienodas galimybes individui mokytis ir atitikti laikmečio poreikius.“ (Traškelys, 2011). Demografijos krizei didėjant, valstybė susiduria su daugeliu iššūkių – tai nusikalstamumas, plintančios socialinės ligos, aukštas nedarbo lygis. Tai įtakoja jaunų žmonių dvasinį bei intelektualinį vystymąsi.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) pabrėžiama svarba ugdyti kritiškai mąstančią asmenybę, kuri gebėtų lengvai adaptuotis prie besikeičiančios visuomenės ir savo gyvenimą grįstų bendražmogiškosiomis vertybėmis. „Asmenybės ugdymas – sudėtingas, diskretiškas ir dinamiškas procesas, padedantis asmeniui suvokti ir įprasminti save, rasti vietą visuomeniniame gyvenime, sprendžiant esmines žmogaus būties problemas“ (Stončienė, Žilionis, 2006, p. 35). Meninis ugdymas padeda vystyti visapusišką asmenybę, nes menas laikomas tam tikra komunikacijos priemone, kurią norint suprasti reikia įgyti meninę kompetenciją. Šios kompetencijos ugdymas teigiamai veikia asmens raidą ir neretai tampa viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl asmuo tampa asmenybe.

Vaikui augant, dažniausiai silpnėja šeimos ir didėja aplinkinių bendraamžių įtaka. Mokslininkai ir praktikai vieningos nuomonės – bendravimas turi labai didelę reikšmę bręstančiam individui, o meninis ugdymas iš visų kitų išsiskiria tuo, kad yra glaudžiai susijęs su jausmų pasauliu, estetinėmis ir dorovinėmis nuostatomis bei leidžia siekti autonomijos, t. y. identifikuotis. Anot M. Barkauskaitės (2003), bet kurioje meninio ugdymo kryptyje paauglys gali atrasti prasmingą veiklą savirealizacijai, o, svarbiausia, menas praturtina jį ir nukreipia paauglį gerumui, grožio kūrimui, bendravimui bei formuoja imunitetą vienišumui, depresijai, agresyvumui ir kt. Bendrojo ugdymo programose (2008) teigiama, kad meniniu ugdymu siekiama ugdyti ne tik menines, bet ir bendrąsias kompetencijas, t. y. mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialines, iniciatyvumo ir kūrybingumo bei asmenines

kompetencijas, todėl tinkamai organizuotas meninis ugdymas sudaro galimybes ugdyti paauglio asmenybę, tarpasmeninį bendradarbiavimą ir socialinius įgūdžius. Yra dar vienas aspektas, be kurio neįsivaizduojama asmenybės ūgtis, tai vertinimas.

Mokinių vertinimas – tai viena iš ugdymo proceso dalių, kuri padeda mokiniui mokytis, bręsti kaip asmenybei, o mokytojui padeda pateikti informaciją apie mokinio pasiekimus ir pažangą bei priimti pagrįstus sprendimus. „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje“ (2004) apibrėžta, kad vertinimas pagrįstas šiuolaikine mokymosi samprata, amžiaus tarpsnių psichologiniais ypatumais, individualiais kiekvieno ugdytinio poreikiais ir atitinka ugdymo(-si) tikslus, tačiau mūsų šalies mokyklose taikoma vertinimo sistema yra per daug orientuota į galutinius sprendimus apie mokinio žinias bei jų fiksavimą pažymiu.

Vertinimo klausimus analizavo A. Kriščiūnaitė, D. Strakšienė, J. Deveikytė (2011); G. Petty (2006); S. Girdzijauskas (1999) ir kt. A. Strakšytės (2008) teigimu, mokyklose mokymo sistema, vyraujant vertinamajai aplinkai, grindžiama mokinių tarpusavio konkuravimu. Pažangos ir pasiekimų vertinimo spragas parodo Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai. A. Kriščiūnaitė, D. Strakšienė, J. Deveikytė (2011) savo tyrimu grindžia, jog didžioji dalis pedagogų pažymį naudoja tiek kaip drausmės priemonę, tiek įvertindami ugdytinio žinias. Mokiniai, kurie nesistengia gauti gero pažymio, jaučiasi menkesni mokytojų, bendraamžių ir tėvų akyse. Jie mažiau pasitiki savimi, nei tie mokiniai, kurie gauna geresnį pažymį. Patyrus nemažai nesėkmių pradeda formuotis neigiamas požiūris į save ir savo veiklą. Minėtus psichologinius niuansus ypač svarbu suprasti mokytojams, nes jie labiausiai formuoja vertinimo proceso pasekmes.

Vienas iš svarbiausių ugdymo proceso ypatumų yra mokytis padedantis vertinimas: „mokytojas nuolat stebi mokinių mokymąsi ir jiems laiku suteikia konkrečią, individualizuotą grįžtamąją informaciją apie jų pažangą ir pasiekimus, parodo sėkmę ir spragas, padeda siekti daugiau; [...] mokiniai mokomi vertinti ir įsivertinti, atsižvelgiant į pasiektus rezultatus kelti tolesnio mokymosi tikslus“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008, p. 5).

Dabartiniuose valstybės įstatymuose ir švietimo dokumentuose yra pateikti apibendrinti vertinimo aprašai, tačiau kaip tiksliai vertinti tam tikras ugdymo(si) sritis kiekviena švietimo įstaiga nusistato individualiai. Ypatingai daug diskusijų kyla dėl meninio ugdymo pažangos ir pasiekimų vertinimo. Iki šiol nėra aišku, kuris vertinimas geresnis: idiografinis ar vertinimas pažymiais? Kuris vertinimas mokiniams yra priimtinesnis, o kuris labiau motyvuoja mokytis? O gal būt šiuos abu aspektus gali atspindėti ta pati vertinimo sistema?

Žinome tik viena, bet kurio pasirinkto vertinimo tikslas turėtų prisidėti prie asmenybės teigiamo formavimo, padėti mokiniui aktyviai ir veiksmingai mokytis bei žadinti vidinę jo motyvaciją. Mokslo darbų apžvalga rodo, kad mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas yra labai svarbi ugdymo proceso dalis, tačiau nepaisant anksčiau minėtų autorių įdirbio, naujos

informacijos apie mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą muzikiniame ugdyme nepakanka, todėl tai galima traktuoti kaip aktualią problemą.

Tyrimo objektas – mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas 5–8 klasių muzikiniame ugdyme;

Tyrimo tikslas – atskleisti muzikos pedagogų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme;

Tyrimo uždaviniai:

1) išanalizuoti 5–8 klasių meninio/muzikinio ugdymo sampratą bendrojo ugdymo programose;

2) apžvelgti 5–8 klasių mokinių amžiaus tarpsnio charakteristiką;

3) aptarti mokinių vertinimo sampratą Lietuvos švietimo sistemoje;

4) atskleisti muzikinio ugdymo vertinimo įtaką paauglių mokymosi motyvacijai;

5) ištirti muzikos pedagogų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme.

Tyrimo metodai – mokslinės, metodinės literatūros bei švietimo sistemos dokumentų analizė, anketinė apklausa. Empiriniai duomenys apdoroti, derinant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir Microsoft Office Exel kompiuterines programas.

Darbo struktūra – magistro darbą sudaro įvadas, 3 dalys, išvados, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikta 6 lentelės, 9 paveikslai.

1. MENINIO UGDYMO APIBRĖŽTIS LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMOJE

Mokyti yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas yra asmens, visuomenės ir valstybės kūrimo įrankis, kuris grindžiamas žmogaus vertės, pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu bei šalies kultūros tradicijomis. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011) švietimą reglamentuoja kaip veiklą, kuria siekiama žmogui padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus bei suteikti visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus. Kai švietimo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą, tuomet jis savo paskirtį atlieka geriausiai. Švietimas – prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis.

Lietuvoje švietimas skirstomas į formalųjį, neformalųjį ir savaiminį mokymąsi. Formalusis ugdymas vyksta švietimo ir mokslo įstaigose (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004). Mokymas(is) – tikslinga, apgalvota, organizuota veikla, su numatyta trukme ir tvarkaraščiu, vertinimo sistema bei kitais formaliais reikalavimais. Būtent toks mokymas yra vykdomas švietimo institucijose. Asmenys, kurie baigia tam tikras ugdymo/mokslo pakopas, gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.

Neformalusis ugdymas vykdomas greta pagrindinių švietimo bei mokymo sistemų ir yra priskiriamas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Ši sistema, taip pat kaip ir formalųjį mokymą riboja institucinė priklausomybė. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2004) teigiama, kad neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliai sistemai papildyti (meno, muzikos, sporto veikla).

1.1. Meninio/muzikinio ugdymo samprata bendrojo ugdymo programose

Bendrojo ugdymo programos (2008) – nuoseklios ugdomųjų veiklų sekos ir ugdymo(si) proceso dalyvių sąveikos (mokytojo ir mokinio, mokinio ir mokinio, mokinio ir mokymo(si) aplinkų ir kt.) kuriamos ir per numatytą laiką realizuojamos valstybės, savivaldybės, mokyklos lygmenimis, nustatytiems ugdymo(si) tikslams ir rezultatams pasiekti. Programos užtikrina žmogaus asmenybės brandą, mokymąsi, kaip aktyvų patirties konstravimą, o jų turinį sudaro ugdymo(si) sričių ir (ar) dalykų turinys: ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos, kaip mokiniai mokydami plėtoja savo kompetencijas.

Bendrojo ugdymo programų turinys sudaro mokiniams galimybes tyrinėti ir spręsti problemas pritaikant skirtingų sričių žinias bei gebėjimus. Jis yra atviras mokinių poreikių ir talentų įvairovei, integralus, aktualus ir skatinantis smalsumą.

Pradinio, pagrindinio ir vidurinio bendrosiose ugdymo programose (2008) turinys santykinai skirstomas į ugdymo(si) sritis: dorinis ugdymas (etika arba tradicinės religinės bendruomenės ar bendrijos tikyba ir kt.); kalbinis ugdymas (lietuvių kalba ir literatūra, gimtosios kalbos, užsienio kalbos); matematinis ugdymas (matematika, informacinės technologijos); gamtamokslinis ugdymas (integruotas gamtos mokslų kursas, biologija, fizika, chemija ir kt.); socialinis ugdymas (istorija, geografija, ekonomika ir verslumas, pilietinis ugdymas ir kt.); kūno kultūros ir sveikatos ugdymas (kūno kultūra, žmogaus sauga); technologinis ugdymas (mityba, tekstilė, konstrukcinės medžiagos, elektronika, gaminių dizainas ir technologijos ir kt.); meninis ugdymas (dailė, muzika, teatras, šokis, šiuolaikiniai menai ir kt.). Toliau nagrinėsime pagrindinio meninio ugdymo bendrosios programos bendrąsias nuostatas, tikslą, uždavinius ir struktūrą.

Įgyvendinant meninio ugdymo dalykų bendrąsias programas siekiama, kad mokiniai suprastų bei vertintų savo ir kitų kūrybą, gebėtų kūrybingai reikšti save meninės raiškos priemonėmis, t. y. įgytų bendrąją meninę kompetenciją. Pagal šiuo metu galiojančius pradinio ir pagrindinio bendrojo ugdymo planus mokiniams, privalomos tik dailės ir muzikos dalykų pamokos. Šokio ir teatro dalykų pamokas mokykla skiria atsižvelgdama į savo ir mokinių galimybes (Bendrosios ugdymo programos, 2008).

Meninis ugdymas dažnai tapatinamas su ugdymu menu. Mokinių kūryba ir suvokimas atspindi dvasinį jų pasaulį – ką patyrė, suprato, išsiaiškino, kokios jų vertybės. Meninio ugdymo rezultatai pasirodys ne vien kūrinių pavidalu, bet ir mokinių elgesiu, bendravimu, tik tuomet, kai mokinių kūrybiniai gebėjimai ir perteikiamas turinys bus laikomi lygiaverčiais. Būtent šiuo požiūriu reikšmingiausia veikla yra pačių mokinių meninė raiška, nes tai savotiškas veidrodis, į kurį pažvelgę ugdytiniai gali pažinti save ir savo vidinį pasaulį. „Siekiant ugdyti kūrybišką asmenybę, svarbu įtraukti mokinius į tokią veiklą, kurioje jie mokytoji kūrybiškai pritaikyti savo žinias, įgūdžius bei gebėjimus, galėtų plėtoti įgimtas kūrybos galias, patirti kūrybos sunkumus ir džiaugsmą“ (Girdzijauskienė, 2004, p.57).

Meninio ugdymo dalykų bendrųjų programų turinys ugdo ne tik meninę kompetenciją, bet ir padeda ugdyti bendrąsias mokinių kompetencijas (mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinę, iniciatyvumo, kūrybingumo ir asmeninę), kurių pagrindus mokiniai tobulins mokydamiesi visą gyvenimą.

Įgyvendinant meninį ugdymą mokykloje siekiama didinti kultūrinį mokinių sąmoningumą, nes šiuolaikinėje visuomenėje labai svarbu būti atviriems ir tolerantiškiems žmonių pažiūrų, papročių, tradicijų, vertybių įvairovei. Menas yra tas kultūros šaltinis, kuris atveria mokiniams galimybes pažinti gimtąją ir kitų tautų, socialinių grupių kultūras. Ypatingai svarbu susipažinti su tradicine kultūra, nes pažindami savo tradicijas, jas gerbdami, mokiniai gali išsiugdyti kultūrinį tapatumą bei tapti visaverčiais savo šalies ir Europos piliečiais.

Siekiant gerinti mokymo ir mokymosi kokybę, tam tikri meninio ugdymo elementai turėtų būti integruojami į kitų mokomųjų dalykų pamokas, nes tuomet lengviau pažadinamos teigiamos emocijos, įveikiama įtampa, palengvinamas bendravimas. Kitaip tariant, tokiu būdu sukuriamos palankios sąlygos protinei veiklai. Pasak Šečkuvienės (2004), kaip įgimtas vaikų kūrybiškumas atsiskleis meninėje veikloje, priklauso nuo to, ar menas palies ugdytinio jausmų ir vertybių pasaulį ir ar vaikas apskritai pajus meno srities emocinę prigimtį. Kitoje aplinkoje nei įprastai mokymasis yra patrauklesnis, tempas spartesnis, o rezultatai ilgiau išlieka. Patirti emocinę iškrovą, spręsti vidinius ir tarpasmeninius konfliktus, patirti kūrybinį džiaugsmą, moralinį pasitenkinimą, ugdytis pasitikėjimą, – visi šie psichologiniai veiksniai yra labai svarbūs, todėl ugdytiniais, meninio ugdymo dalykų pamokose, sukuriamos kaip įmanoma didesnės galimybės tai išgyventi. Kai kurie mokiniai parodo išskirtinius meninius sugebėjimus, todėl itin svarbu, kad šie mokiniai būtų laiku pastebėti ir paskatinti lankyti papildomas veiklas: būrelius, studijas, meninio ugdymo mokyklas pagal savo poreikius bei interesus. Dalis šių mokinių liks ištikimi menams visą gyvenimą, kiti taps profesionaliais ar kūrybinės industrijos darbuotojais, menų mokytojais ar tiesiog menininkais. Atsiras ir tokia dalis ugdytinių, kuriems menai – svarbi sritis, padedanti iš naujo pažvelgti į save, savo ir visuomenės gyvenimą. Pagrindinio meninio ugdymo bendroji programa (2008) teigia, kad visa to pradžia – mokyklinės menų pamokos, todėl itin svarbu, kad jos būtų kuo kokybiškesnės ir, kad nenuviltų meninio dalyko mokytojas.

Meninio ugdymo tikslas yra plėtoti dvasines, kūrybines ir fizines mokinių išgales, ugdyti bendrąją meninę kompetenciją, kad asmuo galėtų savarankiškai ir aktyviai dalyvauti meninėje kūryboje ir šiuolaikiniame kultūriniame gyvenime. Įgyvendinant pagrindinio meninio ugdymo tikslą siekiama, kad mokiniai:

- mokytūsi kūrybingai reikšti savo patirtį, taikydami sudėtingesnes negu pradinėse klasėse priemones, būdus bei technikas;
- ugdytūsi gebėjimus stebėti, interpretuoti ir vertinti savo bei kitų meninę raišką, įvairių laikotarpių meno kūrinius, estetines gyvenimo, bendravimo ir kultūrinės savybes;
- plėstū gimtosios šalies, Europos ir kitų pasaulio kultūrų paveldo pažinimą;
- tobulintū gebėjimus mokytis menų, vertintū menų mokymosi reikšmę atsižvelgiant į numatomą tolesnį mokymąsi ir planuojamą karjerą.

Meninio ugdymo sritį sudaro ugdymas pagal dailės, muzikos, šokio, teatro ir 9–10 (I–II gimnazijų) klasėse siūlomą šiuolaikinių menų programas (Bendrosios ugdymo programos, 2008). Šių meninio ugdymo dalykų programų turinį sudaro šios esminės veiklos sritys: meninė raiška; meninės raiškos ir meno kūrinių stebėjimas, interpretavimas, vertinimas; menų svarbos socialiniame kultūriniame gyvenime pažinimas.

Meninė raiška – tai veikla, kurios metu mokiniai, remdamiesi savo patirtimi, vaizduote, atskleisdami savo mintis, jausmus, požiūrį ir taikydami įvairias menų priemones, būdus bei technikas, kelia idėjas ir sprendžia meninės jų išraiškos klausimus. Per įvairius kūrybinio proceso etapus mokiniai raginami ieškoti prasmingiausių meninės raiškos priemonių ir geriausios jų organizavimo formos. Rengia parodas, koncertus, šokio ir teatro vaidinimus, pritaiko juos prie socialinės kultūrinės aplinkos – tai tik keletas būdų kaip mokiniai savo meninės raiškos darbus pateikia žiūrovams.

Menų svarbos socialiniame kultūriniame gyvenime pažinimas – per šią veiklą mokiniai pažįsta meno šakų ir įvairių epochų, tautų, socialinių grupių gyvenimo būdo, tradicijų, vertybių ryšius, taip pat stengiasi suprasti menininkų vaidmenį kuriant savo krašto, europinę ir pasaulinę kultūrą.

Visose meninio ugdymo veiklose yra integruojamas bendrųjų kompetencijų ugdymas, ypatingai atkreipiamas dėmesys į mokėjimą mokytis, mokiniai skatinami ugdytis mąstymo gebėjimus, pažinti save ir tapti vis labiau savarankiškais, kryptingai ir sąmoningai siekti užsibrėžtų tikslų.

Pagrindinio meninio ugdymo bendrojoje programoje (2008) teigiama, kad muzika – meninio ugdymo dalykas. Anot Rinkevičiaus (1998), mokantis muzikos labai svarbu aktyvinti muzikinę vaizduotę, atmintį, muzikinio mąstymo ir suvokimo procesus. Atsižvelgiant į meninio ugdymo srities nuostatas, numatomi muzikos mokymosi pasiekimai, rengiama turinio apimtis ir vertinimo aprašai, kurie siekia dermės su kitais meninio ugdymo dalykais ir kitomis ugdymo sritimis. Muzikos dalyko tikslas pagrindiniame ugdyme yra suteikti kiekvienam mokiniui kultūrinio sąmoningumo ir muzikinės kompetencijos pagrindus, ugdyti emocionalią ir kūrybišką asmenybę, norinčią ir sugebančią įvairiomis formomis dalyvauti muzikiniame gyvenime bei muzika praturtinti savo asmeninį gyvenimą. Įgyvendinant muzikinio ugdymo tikslą siekiama, kad pagrindiniame ugdyme besimokantys asmenys:

- išsiugdytų pagarbą muzikai, plėtotų muzikinę estetinę patirtį muzikuodami ir gilindamiesi į muzikinį paveldą;
- įvairia muzikine veikla atskleistų ir plėtotų savo muzikinius-kultūrinius interesus bei vertybines nuostatas;
- ugdytųsi muzikinio atlikimo ir kūrybinius gebėjimus naudodamiesi įvairiomis raiškos priemonėmis ir kūrybos būdais;
- turtintų savo muzikinį žodyną ir raštingumo patirtį;
- išsiugdytų kritinį mąstymą, stiliaus pojūtį, socialinio kultūrinio muzikos konteksto supratimą;

- siektų dalytis savo muzikine patirtimi su kitais, norėtų ir gebėtų pristatyti savo šalies muzikinę kultūrą užsienyje.

Anksčiau jau minėta, kad muzikos, kaip ir kitų meninio ugdymo dalykų, programos ugdymo turinį sudaro šios esminės veiklos sritys: *muzikinė raiška* (mokinių dainavimo, grojimo, kūrybos ir pasirodymo gebėjimai; būtinos žinios ir jų supratimas; dalyvavimas kultūrinuose renginiuose, kuriuose mokiniai ugdomi, kaip reikia taikyti būtinas muzikos kalbos žinias praktikoje, turtinamas jų muzikinis žodynas); *muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas* (mokinių muzikinės patirties ir muzikinio žodyno plėtra, remiantis įvairių kultūrų ir laikotarpių muzikos kūrinių pavyzdžiais; vertinimo gebėjimų ugdymas, muzikinių sąvokų žodyno įvaldymas); *muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje* (įvairių muzikinių reiškinių, tradicijų, muzikos reikšmingumo visuomenės gyvenime tyrinėjimas ir asmeninės muzikinės patirties plėtra) (Bendrosios ugdymo programos, 2008).

Visos šios sritys turi būti nuosekliai ir kryptingai taikomos ugdymo procese, nes yra integralios bei plėtojančios mokinių patyrimą ir santykį su muzika. Atsižvelgiant į mokyklos kontekstą, klasės savitumą, mokinių patirtį, svarbu rasti dermę tarp sričių ugdymo procese, siekiant patenkinti mokinių poreikius, atskleisti ir puoselėti jų asmenybę. Atliekant visų sričių veiklas mokiniai skatinami ugdytis pilietiškumo, mąstymo savitumo ir įprasminti jas kasdieniame gyvenime.

Muzika taip pat gali būti integruojama su kitais menų ir kitų ugdymo sričių dalykais, pavyzdžiui:

- klausantis muzikos vystosi klausymosi, žodinio teksto supratimo gebėjimai (kalbos);
- išreiškiant žodžiu muzikos kūrinio sukeltus įspūdžius, analizuojant ir mokantis dainos tekstą lavinami kalbėjimo, teksto supratimo gebėjimai, teksto ritmo pojūtis, atmintis, tyrinėjama įvairių asmenų ir socialinių grupių vertybinės nuostatos, požiūriai (kalbos, dorinis ugdymas);
- interpretuojant muzikos kūrinių remiamasi istorijos, geografijos, literatūros, etikos, religijos žiniomis, ugdomas kūrybingumas, gebėjimas išreikšti savo nuomonę (bendrosios kompetencijos ir kt.);
- analizuojant muzikos kūrinių struktūras, ritmikos, melikos, harmonijos ypatybes ieškoma analogijų tarp muzikinių ir matematinių reiškinių, ugdomas loginis-matematinis intelektas (tikslieji mokslai);
- kūrybinių darbų pagrindu gali tapti ekologinės, socialinės, darnaus vystymosi ar kitos aktualios temos, kūrybiniams sumanymams įgyvendinti naudojamos skaitmeninės technologijos (informacinės technologijos, gamtos mokslai);

- klausantis įvairių kultūrų, laikotarpių muzikos kūrinių susipažįstama su tautos, Europos ir pasaulio istorija, ugdomas tolerantiškas požiūris į kitas kultūras, savęs, savo tautos kaip pasaulio dalies suvokimas (istorija, dorinis ugdymas);
- atliekant vokales ir ritmines pratybas, dainuojant, grojant lavinami taisyklingo kvėpavimo įgūdžiai, dikcija, artikuliacija, laikysena, judesių koordinacija, didinama fizinė ištvermė (kūno kultūra);
- muzikiniuose spektakliuose siejamos dailės, teatro, šokio, technologinės žinios ir gebėjimai (meninis ugdymas).

Apibendrinant galima teigti, kad bendrojo ugdymo programos (2008) yra skirtos nustatytiems ugdymo(si) tikslams ir rezultatams pasiekti. Jos užtikrina žmogaus asmenybės brandą ir mokymąsi, kaip aktyvų patirties konstravimą. Programų turinys santykinai yra skirstomas į ugdymo(si) sritis, viena iš jų meninis ugdymas, o muzika vienas iš meninio ugdymo dalykų. Muzikos dalyko tikslas – suteikti kiekvienam mokiniui kultūrinio sąmoningumo ir muzikinės kompetencijos pagrindus, ugdyti emocionalią ir kūrybišką asmenybę, norinčią ir sugebančią įvairiomis formomis dalyvauti muzikiniame gyvenime bei muzika praturtinti savo asmeninį gyvenimą. Muzikos ugdymo turinį sudaro esminės veiklos sritys: *muzikinė raiška; muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas; muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje* (Bendrosios ugdymo programos, 2008). Atsižvelgiant į aplinkybes, svarbu rasti dermę tarp sričių ugdymo procese, siekiant patenkinti mokinių poreikius, atskleisti ir puoselėti jų asmenybę. Taip pat skatinti jų pilietiškumą ir mąstymo savitumą.

1.2. 5–8 klasių muzikinio ugdymo turinys

Šiame poskyryje pateikiama 5–8 klasių muzikinio ugdymo turinio apimtis, kuri yra išskaidyta į pamokos veiklos dalis. Pagrindinio bendrojo ugdymo programose (2008) teigiama, kad 5–6 klasėse muzikinio ugdymo turinio formavimo pagrindas yra muzikos įvairovės suvokimas ir sąvokų įvaldymas. Šio amžiaus mokiniai mokosi vartoti muzikos sąvokas. Nuolat apmąstant ir vertinant savo veiklą, ugdytiniai mokosi taisyklingai kalbėti apie muziką tiek muzikuojant, tiek klausant jos. Pedagogai pamokose turėtų skatinti mokinius pajauti ir nurodyti įvairių muzikos kūrinių ypatybes.

Bendrojo ugdymo programose (2008) pateikiamos atliekamo ir klausomo repertuaro parinkimo gairės. 5–6 klasių mokiniams rekomenduojama dainuoti įvairių nuotaikų autorines ir liaudies dainas, žaidimus, sutartines bei kanonus, kurie būtų A–d2 apimties. Šios dainos turėtų būti dvibalsės ir turinčios mažai disonansų. 5–6 klasių ugdytiniais parinktame repertuare taip

pat turėtų būti dainų, kurios iliustruoja šiame ugdymo konkrente mokomus muzikos kalbos elementus.

Grojimo veikloje mokiniai turėtų pagroti visas mažos apimties dainas iš sudaryto repertuaro. Mintinai turi mokėti vieną ar du iš sudėtingesnių kūrinių. Taip pat rekomenduojama šio konkrento ugdytiniams nuolat groti nesudėtingus (pagrindinių harmonijos funkcijų) daugiabalsiai (3–4 balsų) mažos apimties kūrinius, pvz., T–D–T, T–S–D–T junginiai ir ritminiai dainelių akompanimentai. E. Balčyčio (2000) teigimu, tembrinę, harmoninę, polifoninę, taip pat ritminę klausą geriausiai lavina grojimas instrumentais. Šioje pamokos veikloje geriausiai susijungia visos aktyvios veiklos formos, todėl įvairiapusiškai įmanoma pritaikyti muzikos rašto, ritmo bei solfedžio žinias ir gebėjimus.

Muzikos klausymosi veiksenoje, rekomenduojama parinkti tokį repertuarą, kuris iliustruoja įvairių stilių ir žanrų kūrinius (šokiai, dainos, maršai, pjesės, stambesni įvairių stilistinių laikotarpių ir kultūrų muzikos pavyzdžiai) bei padeda juos geriau suvokti mokiniams vartojant tinkamas muzikos kalbos sąvokas. Bendrojo ugdymo programose (2008) nurodoma – jeigu užduočių tam pačiam kūriniui yra daugiau negu viena, klausytis jo reikėtų daugiau nei vieną kartą. Repertuaro apimtis priklauso nuo klasės bei individualių mokinio galimybių.

Muzikos kalbos veikla yra išskirstyta į ritmiką ir meliką. Pastaroji ugdo garso aukščio skirtumus ir melodikos pojūtį, t. y. mokiniai yra mokomi nustatyti ir iliustruoti melodijos judėjimo kryptį. 5–6 klasių mokiniai yra supažindinami su mažorine ir minorine dermėmis, laipsniais, alteracijos ženklais bei vokalinio ir instrumentinio tipo melodijomis. Ritmika ugdo garso trukmių santykį ir pulsacijos pojūtį. Tai reiškia, kad šio konkrento ugdytiniai klausydamiesi muzikos mokosi pajusti jos pulsą, pademonstruoti jį beldžiant, plojant ar kitaip judant. Taip pat atliekami įvairūs daugiabalsiai ir koordinaciją lavinantys kūno ritminiai pratimai. Mokantis išraiškos elementų (dinamika, tempas, artikuliacija, instrumentuotė, harmonija), ugdytinai pakartoja, papildo ir įtvirtina sąvokas. Šio konkrento ugdytiniai yra supažindinami su muzikos formomis, tokiomis kaip periodo, paprastoji ir sudėtinė dviejų, trijų dalių, variacija, rondo, kupletinė, kanonas ar fuga formos. Aiškinantis formos sudarymo principus rekomenduojama atlikti bent vieną kūrybinę užduotį ir pabandyti improvizuoti pagal nurodytą formą, nes pasak R. Girdzijauskienės (2005), vaikai mokosi naudotis nauja muzikine medžiaga ir pratinasi naudoti tai, kas išmokta, o improvizuojant tenkinamas įgimtas vaikų noras sužinoti bei atrasti. Taip pat kalbama ir apie dramaturginius kūrinių procesus: pradžia, vystymas ir pabaiga, įtampa ir atoslūgis. Išsiaiškinamos ir kalbant apie muziką vartojamos stiliaus sąvokos. Analizuojamos dainų rūšys, šokiai, maršai, jiems būdingi bruožai ir jų paskirtis. Kalbama apie koncertinius ir sceninius žanrus, tokius kaip simfonija, koncertas, opera, baletas ir kt.

5–6 klasių mokiniai muzikos pamokų metu yra supažindinami su pagrindiniais Lietuvos etniniais instrumentais – kanklėmis, lamzdeliu, skudučiais ir kt.); būdingiausiais kitų analizuojamų muzikinių kultūrų instrumentais (pvz., afrikietiški būgnai, tambūras, Kinijos gongai, liutnios, būgnai; Indonezijos gamelano ansamblis ir kt.). K. Orfo devizas – „Vaikai į muzikos pasaulį turi eiti per aktyvų kolektyvinį muzikavimą“ (1975, p. 12). Todėl muzikos pamokose kūrinio atlikimui yra sudaromas orkestras, instrumentiniai ar vokaliniai ansambliai arba choras.

Bendrojo ugdymo programose (2008) teigiama, kad 7–8 klasių muzikos ugdymo turinio formavimo pagrindas – populiariosios ir akademinės muzikos sąsajų paieška bei populiariosios muzikos fenomenas. Visose veiklos srityse yra aprašytas ir turinio minimumas, t. y. kiek mokinys turėtų minimaliai išmokti 7–8 klasėse. Pirmiausia pateikiamos atliekamo ir klausomo repertuaro parinkimo gairės. Mokytojas turėtų dainavimui parinkti kuo įvairesnių populiarių ir akademinų krypčių ir liaudies dainų. Taip pat reikėtų dėl repertuaro diskutuoti su ugdytiniais, išklausyti jų nuomonės bei skatinti visą klasę surasti ir siūlyti jiems patinkančias dainas. Atkreiptinas dėmesys, kad yra užsimenama apie mutaciją, o tai labai svarbus aspektas dainavimo veikloje paauglystės laikotarpiu. „Daugelis pedagogų dainuoti balso mutacijos laikotarpiu nerekomenduoja“ (Argustienė, 1998, p. 17). Todėl šio amžiaus ugdytiniais, kuriems yra balso mutacija, rekomenduojama atlikti ir kurti ritmines deklamacijas ar deklamuoti dainos tekstą mintinai. Dainuoja tik kartu su visa klase.

Grojimo veikloje mokytojas ugdytiniui parenka įvairaus sudėtingumo melodinių ir perkusinių instrumentų kūrinius ir pačių mokinių kurtus kūrinius. Per šį mokymosi laikotarpį mokinys turėtų pagroti kelis solo kūrinius su akompanimentu.

Anot Z. Rinkevičiaus (2002), muzikos klausymas labai efektyviai plėtoja žmogaus muzikinę patirtį. „Klausymosi būdu mokiniai įgyja platų muzikinį akiratį. Tai padeda giliau (iš asmenybės dvasios vidaus) pažinti epochų žmonių kultūrą, istoriją, šiandienos kultūros įvairovę ir sudėtingumą. Juk joje, kaip niekada anksčiau, atsidūrė visų laikų muzikos kultūros, stiliai, žanrai, jų įvairiausi persipynimai“ (Rinkevičius, 2002, p. 258). Taigi, šio koncentro ugdytiniai muzikos klausymosi veikloje klausosi įvairių kultūrų ir įvairios stilstikos kūrinių, kurie iliustruoja muzikos kalbos įvairovę ir skirtumus. Pasigilinama, kurie bruožai skiria vienos kultūros ar stiliaus kūrinius nuo kitų. Minimaliai mokinys turėtų apibūdinti kūrinio pobūdį ir išgirsti bei nurodyti pagrindinius muzikos kūrinio elementus (tempą, dermę, faktūrą).

Muzikos kalbos veikseną kaip ir 5–6 klasėse skirstoma į dvi dalis – meliką ir ritmiką. Mokantis pastarosios srities, mokiniai nuolat turėtų atlikti koordinaciją lavinančias užduotis bei kūno ritmiką pratimus. Įtvirtina ir sudėtingiau dėlioja ritmo darinius, kuriuos išmoko žemesnėse klasėse. Minimaliai ugdytinis turėtų mokėti *ostinato* darinius bei iš klausos ir iš natų atlikti

nesudėtingus ritminius pratimus. Mokantis melikos 7–8 klasių mokiniai analizuoja gamos (garsaeilio) sudarymo principus ir pagrindinio tono paskirtį. Taip pat išsiaiškina pagrindines harmonijos funkcijas (T-S-D-T), akompanavimo melodijai principus. Improvizuoja pagal mokytojo pateiktą melodiją. Turinio minimumui išpildyti mokinys turi pakaroti motyvą iš klausos ir grafiškai ar judesiu parodyti melodijos judėjimo kryptį.

Besimokant išraiškos elementų, šiame amžiaus konkreste, mokiniai turėtų taisyklingai vartoti sąvokas kūrinio tempui, dinamikai, harmonijai, faktūrai apibūdinti, atpažinti natose muzikos išraiškos elementų ženklus ir pagal juos atlikti kūrinį. Minimaliam turinio išpildymui mokinys turi atpažinti ir paaiškinti pagrindines tempo, dinamikos ir harmonijos rūšis. Bendrojo ugdymo programose (2008) teigiama, kad 7–8 klasėse kalbant apie formas, stilius ir žanrus muzikos pamokose, mokiniai turėtų išmokti džiaz kompozicijos formą bei kontrasto ir pasikartojimo principus. Taip pat jie turėtų įgyti žinių apie pjesę, bliuzą, svingą, roko operą, miuziklą. Susipažinti su stilistinėmis džiaz ir populiariosios muzikos kryptimis. Minimaliam turinio išpildymui ugdytinis turi gebėti atpažinti ir paaiškinti kupletinę formą, svarbiausias populiariosios muzikos kryptis bei skirti džiazą ir popmuziką. 7–8 klasių mokiniai taip pat yra supažindinami su elektroninės muzikos instrumentais ir populiariosios muzikos ansamblių rūšimis bei džiaz orkestro rūšimis.

Apibendrinant galima teigti, kad pagal bendrojo ugdymo programas (2008), 5–6 klasių muzikinio ugdymo turinio sudarymo pagrindas – muzikos įvairovės suvokimas ir sąvokų įvaldymas, o 7–8 klasėse – populiariosios ir akademinės muzikos sąsajų paieška bei populiariosios muzikos fenomenas. Ugdymo turinys yra suskirstytas pagal veiksenas ir kiekvienoje iš jų yra nurodytos gairės, kuriomis gali remtis mokytojas organizuodamas muzikos ugdymo procesą. Atsižvelgiant į amžiaus koncentrus užduotys yra sunkinamos ir jų vis daugėja. Tačiau yra nurodyta ir minimali turinio apimtis, kad mokytojui būtų lengviau orientuotis, kokias užduotis reikia skirti mokiniams, kurių gebėjimai yra silpnesni nei kitų.

1.3. 5–8 klasių mokinių amžiaus tarpsnio charakteristika

Paauglystės amžius – tai vaikų nuo 11–12 iki 15–16 metų raidos laikotarpis atitinkantis bendrojo lavinimo mokyklos 5–9 klasės mokinių amžių. Paauglys – augantis žmogus, kuris po truputį iš vaikystės pereina į suaugusiųjų pasaulį. Vieną rytą galime sutikti visai kitokį žmogų, o ne tą, kuriam dar vakar palinkėjome „Labos nakties“. Šiame laikotarpyje vaikai yra pasimetę ir išsigandę, nes jaučiasi per dideli mažesniesiems, bet tuo pačiu dar nepakankamai brandūs suaugusiųjų draugijai. R. Kuodelytės-Kizilienės (2007) teigimu, paauglys atsakymo į klausimus: „Kas aš?“, „Koks aš?“ ieško tyrinėdamas save veidrodyje, užsidaręs vienuoje ar paskendęs

įvairiose draugijose. Paauglystė nėra liga, tai naujos asmenybės gimimas, todėl labai svarbu tiesiog būti šalia, tik ištiestos rankos atstumu, pasirengus jį išgirsti ir pajauti.

Paauglystėje gerokai padažnėja rizikingo ir neatsargaus elgesio atvejų, kurie kelia pavojų paauglių sveikatai ar net gyvybei. Toks paauglių elgesys atrodo keistas, nes jie geba žymiai geriau mąstyti, nei anksčiau ir turi geresnius sprendimų priėmimo įgūdžius. Be to, paauglystėje išryškėja arba pasikeičia anksčiau susiformavęs požiūris, kuris daro įtaką vėlesniems elgesio ir emociniams sunkumams suaugusiojo amžiuje, t. y. paauglystėje gali prasidėti problemos, būdingos visam tolimesniam gyvenimui, tokios kaip priklausomybė nuo nikotino, alkoholio ir narkotikų, kenkiantys sveikatai įpročiai, bendravimo sunkumai, nesugebėjimas įgyti įgūdžių ir žinių, užtikrinančių produktyvų darbą ar karjerą. Tokio požiūrio pakeitimas tinkamesniu dar iki suaugusiojo amžiaus pradžios gali turėti teigiamesnę įtaką negu įsikišimas vyresniame amžiuje.

Paaugliai yra mąstančios būtybės net pačiomis netikėčiausiomis aplinkybėmis. Anot R. Žukauskienės (2012), iš dalies skatinami vyresniųjų, paaugliai žymiai dažniau pradeda galvoti ne tik apie savo ateitį, bet ir apie praeitį. Paaugliai, dėliodami savo patirties tapatumą, kartais gailisi prarastų galimybių, apgailestauja dėl neišsipildžiusių lūkesčių. Pirmiausia paaugliams būdingas abstraktus mąstymas, kuris mažiau priklauso nuo konkrečių įvykių ar užduočių, leidžia planuoti ateitį, numatyti elgesio ar įvykių pasekmes ir pateikti įvykių paaiškinimus. Dėl to paauglys, kalbėdamas su savo bendraamžiais ar tėvais, gali laisviau diskutuoti, geriau argumentuoti savo idėjas. „Abstraktesnis mąstymas sudaro galimybę paaugliams kalboje vartoti metaforas, palyginimus ir kt. bei rasti kitus minčių raiškos būdus, pavyzdžiui, satyrą, sarkazmą ir kt. Išaugę kognityviniai sugebėjimai paaugliams suteikia galimybę sudėtingiau ir logiškiau samprotauti aptariant socialines bei ideologines problemas, tarpasmeninius ryšius, politiką, filosofiją, religiją, moralę, draugystę, likimą, tikėjimą ir garbingumą“ (Žukauskienė, 2012, p. 502).

Vyrauja nuomonė, kad formuojantis tapatumui, šiuolaikinis paauglys išgyvena sudėtingą periodą. Greitai keičiantis socialinėms normoms, tobulėjant technologijoms, jis gali nustoti pasitikėti tais suaugusiaisiais, kurių vertybės, įsitikinimai atrodo pasenę, neatitinkantys naujausių laimėjimų. Todėl paauglys nežino, kuria kryptimi pasukti, kaip spręsti problemas.

R. Žukauskienės (2012) teigimu, kad paauglys lengviau atrastų savo tapatumą, visuomenė siūlo du būdus: pateikti paaugliams vertybes ir papročius, kurie vis dar atlieka savo funkcijas ir yra išlaikę ilgaamžius išbandymus. Ten, kur beveik visi visuomenės nariai laikosi tokių pačių religinių, moralinių, politinių ir seksualinių pažiūrų ir socialiniai pokyčiai neryškūs, tapatumas pasiekiamas lengvai. Tačiau tokios sąlygos retos, nes šiuolaikinės komunikacijos ir transporto priemonės jaunam žmogui siūlo daugybę tarpusavyje nesuderinamų vertybių, ir dėl

šiuolaikinių technologijų bei mokslo įtakos kiekvienai kartai tenka susidurti su vis didesniais socialiniais pakitimais.

Kitas būdas, kuriuo visuomenė padeda paaugliui pasiekti tapatumą, yra įvairių institucijų sukuriama galimybė galutiniam sprendimui priimti. Ryškiausias to pavyzdys – kai kurios aukštosios mokyklos, kuriose studentas gali laisvai pasirinkti daugelį dėstomų dalykų, kol galutinai nusprendžia, kokią konkrečią specialybę įgis.

Apibendrinant galima teigti, kad paauglys yra augantis žmogus, kuris po truputį iš vaiko tampa suaugusiuoju. Paauglystė dažnai įvardijama kaip kritinis amžiaus tarpsnis, kupinas kraštutinumų, sumaišties ir didelių ambicijų. Paauglystės amžius – tai vaikų nuo 11–12 iki 15–16 metų raidos laikotarpis, atitinkantis bendrojo lavinimo mokyklos 5–9 klasės mokinių amžių. Šiomis dienomis manoma, kad šiuolaikinis paauglys išgyvena sudėtingą periodą, kuomet formuojasi jo tapatumas. Socialinės normos greitai keičiasi, technologijos tobulėja, todėl paauglys gali nustoti pasitikėti tokiais žmonėmis, kurių nuostatos ir įsitikinimai jam atrodo pasenę. Visuomenė siūlo du būdus, kaip paaugliui lengviau atrasti savo tapatumą: arba pateikti jam vertybes ir papročius, kurie yra patikrinti laiko bei žmonių patirties, arba institucijos turi sudaryti galimybę jaunam žmogui pačiam priimti galutinį sprendimą.

1.4. Muzikinio ugdymo sistemų apžvalga

Šiuolaikiniame muzikiniame ugdyme pedagogui yra suteikiama laisvė rinktis, kokia mokymo metodika jis gali remtis, nes pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) nėra nurodytos konkrečios mokymo metodikos, kuria mokytojas turi vadovautis.

Vokiečių kompozitorius ir muzikos pedagogas Carl Orff (Karl Orff) visame pasaulyje žinomas ne tik savo menine kūryba, bet ir originalia vaikų muzikinio ugdymo sistema. Autorius sukūrė metodiką, kurios pagrindas buvo kolektyvinė improvizacija ritminiais – melodiniais pratimais. S. Jareckaitės ir S. Rimkutės-Jankuvienės (2010) teigimu, ypatingą dėmesį K. Orff skyrė kalbai, žodžio išraiškai, nes labai svarbu tinkamai žodį ritmuoti, atkartoti jį judant, rečituojant, grojant, improvizuojant. Muzikinio ugdymo sistemos autoriaus tikslas yra per muzikos pažinimą vaikui įdiegti žmoniškuosius faktorius, tokius kaip: gerumą, meilę, dvasingumą, pagarbą, bei taurumą. Šia sistema vaikas natūraliai mokosi solfedžuoti, dainuoti, pažinti instrumentus per žaidimą, judesį, improvizavimą.

Daugiausia dėmesio K. Orfo muzikinio ugdymo sistemoje yra skiriama grojimui, improvizavimui ir judesiui. Būtent tokio muzikavimo tikslas – muzikinė meninė veikla, kuri teikia kolektyvinio muzikavimo džiaugsmą, moko bendradarbiauti bei tobulinti saviraiškos

galimybes. Dėl šių priežasčių, labai svarbu nuosekliai ugdyti vaikų muzikalumą ir gebėjimą išgirsti bei suvokti muziką, ją išgyventi.

K. Orfo pamokos principas – tai muzikos pamokos atkartojimas nuo to, ką mokytojas pateikia, iki savarankiško vaikų kūrybos. Pagal K. Orfo metodą, mokytojas neprivalo planuoti kiekvienos pamokos, tačiau turi tiksliai žinoti ir siekti rezultato (Jareckaitė S., Rimkutė-Jankuvienė S., 2010).

Shinchi Suzuki – japonų smuikininkas, kompozitorius, muzikos pedagogas. Taip pat metodo S. Suzuki pagrindėjas. Šios sistemos pagrindinis tikslas – ugdyti asmenybę.

S. Suzukio metodas kaip jis pavadino „Talento ugdymas“. Pasak S. Jareckaitės ir S. Rimkutės-Jankuvienės (2010), S. Suzukio sistema – tai ugdymo filosofija, kuria grindžiamas siekis kurti mokinių „aukštus“ gebėjimus. Dažniausia jo sistemoje naudojama priemonė – tai smuikas, fortepijonas ir balsas. Tuo siekiama ugdyti charakterį, jautrumą, parengti individualią asmenybę gyvenimui. Taip pat jis propagavo mokymo metodą, kurį vadino „Motinos kalbos metodu“. Šis metodas siejasi su muzikos mokymusi ir gimtosios kalbos mokymusi dar prieš kūdikio gimimą. Kaip vaikas mokosi kalbėti, taip jis gali mokytis ir muzikos, nes ir vienur, ir kitur vyrauja tie patys veiksniai: klausymasis, motyvacija, kartojimas, mokymasis „žingsnis po žingsnio“, atmintis, žodynas, tėvų įtraukimas, meilė. S. Suzukio unikalumas, jog savo sistemai kūrinius jis kūrė pats, remtasi aukštos kokybės profesionalių muzikų kūrinių. Vienas svarbesnių reikalavimų yra vientisas repertuaras, jo literatūra publikuota garso įrašuose ir kiekvieno instrumento natų knygoje. Anot S. Suzukio (2009), tik išmokus pagrindinių grojimo įgūdžių gerai kvėpuoti ir formuoti toną, mokomasi skaityti muziką. Kitaip tariant, kartu su grojimu taip pat lavinasi ir muzikos skaitymo įgūdžiai. Suzukio metodas skirtas siekti tobulumo, mokymąsi daryti patrauklų vaikams ir viską sieti su motyvacija bei psichologiniu supratimu.

Italų gydytoja, pedagogė, mokslininkė, vaikų nuo gimimo iki paauglystės ugdymo filosofijos ir metodikos kūrėja M. Montessori buvo pirmoji italų pedagogė, pradėjusi formuoti neįgalių vaikų ugdymo teoriją. Ji ankstyvojo muzikinio ugdymo sistemos kūrėja, nes sukūrė ugdymo metodą, kurio centre – vaikas-žmogus.

S. Jareckaitės ir S. Rimkutės-Jankuvienės (2010) teigimu, M. Montessori sistemos esmė yra laisvas vaikų darbas parengtoje aplinkoje, ribojant tiesioginę pedagogo įtaką. Laisvu darbas vadinamas todėl, kad vaikui suteikiama teisė pasirinkti ugdomąją medžiagą, didaktines priemones ir veikti laisvai. Parengtoji aplinka – tai pedagogų sukurta daiktinė-erdvinė aplinka, kaip ugdymo sąlyga, kuri leidžia kiekvienam vaikui vystytis individualiu tempu.

Pagrindinis sistemos principas – tai suteikti vaikui laisvės pojūtį, pagal vidines savybes ir poreikius pateikti potencines galimybes. Muzikinio ugdymo vystymasis pakopomis: motorinė → sensorinė → verbalinė → intelektualinė. Muzikos pajautimo principą Montessori prilygina

gimtosios kalbos mokymąsi. Tai reiškia, kad kuo daugiau žodžių išmokstame, tuo greičiau galime garsams suteikti prasmę. Pedagogas turi būti universalus, taip pat jausti klasę, gerai pažinti vaikus bei juos suprasti. Taip M. Montessori įvedė tylos pamoką tam, kad padidintų vaikų dėmesį garsams, padėtų išlaikyti sveiką ir jautrią klausą, parengtų vaiką rimtam muzikos klausymuisi. Taip vaikai tobulėja, ugdo socialinį jausmą, todėl Montessori klasėje muzika gimsta tyloje (Jareckaitė S., Rimkutė-Jankuvienė S., 2010).

Lietuvos muzikiniame ugdyme plačiausiai yra taikomas Eduardo Balčyčio kompleksinis ugdymas (Jareckaitė S., Rimkutė-Jankuvienė S., 2010). Šio muzikinio ugdymo tikslas – tai suteikti vaikams bendrą, kasdieniam žmogaus gyvenimui reikalingą muzikinį išsilavinimą, išmokyti visus mokinius elementariai, tačiau skoningai dainuoti, klausytis ir prasmingai, estetiškai suvokti muziką, skatinti muzikuoti, lavinti meninį skonį, poreikį aukštos meninės vertės liaudies bei profesionaliajai muzikai, muzika ugdyti aukštos estetiškos ir dvasinės kultūros žmogų.

Muzikinio kompleksinio ugdymo struktūra sudaro galimybes organizuoti įvairaus amžiaus asmenų muzikinę veiklą, atsižvelgiant į mokinių muzikinius gebėjimus ir poreikius. Tai turi didelę įtaką visapusiškam muzikinės klausos, muzikos suvokimo ir atlikimo lavinimui. Taikant kompleksiško principą ir renkantis muzikinės veiklos rūšis, galima diferencijuoti, individualizuoti ir personalizuoti muzikinį ugdymą pagal mokinių muzikinius sugebėjimus ir poreikius (Šečkuvienė, 2004).

Svarbiausias sistemos principas – kompleksiskumas, kuriuo grindžiama, jog mokinių muzikinis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose turi remtis plačia veiklos forma (pvz., ne tik dainavimas ir muzikinio rašto pažinimas, bet ir muzikos klausymasis, solfedžiavimas ir t. t.), bei glaudžiai turinio bei metodine sistema sietis su kompleksu (kompleksinio muzikinio ugdymo koncepcija). Šią sistemą sudaro penkios pagrindinės veiklos sritys – tai meninis dainavimas, solfedžiavimas, ritmika, muzikos klausymasis ir grojimas. Sistema remiasi visais šios pakopos moksleivių muzikiniame ugdyme aktualiais pedagoginiais, psichologiniais, fiziologiniais vaikų raidos bei muzikologiniais muzikos pažinimo principais ir rekomendacijomis. Išskiriami šie muzikinio ugdymo principai: *meniškumas, kūrybiškumas, ugdymo tikslingumas, nuoseklumas, prieinamumas, sistemingumas, praktiškumas, aktyvios muzikinės veiklos dominavimas, glaudus ryšys su kitais mokomaisiais dalykais, bendra, visas muzikinės veiklos grandis jungianti metodika, prioritetas nacionalinei muzikinei kultūrai* ir kt. (E. Balčytis, 1986).

Apibendrinant galima teigti, kad E. Balčyčio muzikinis ugdymas remiasi kompleksiskumu, kurį sudaro penkios pagrindinės veiklos sritys: meninis dainavimas, solfedžiavimas, ritmika, muzikos klausymasis ir grojimas. K. Orfas muzikinio ugdymo sistemoje didžiausią dėmesį skiria grojimui, improvizavimui ir judesiui. Būtent tokio muzikavimo tikslas –

muzikinė meninė veikla, kuri teikia kolektyvinio muzikavimo džiaugsmą, moko bendradarbiauti bei tobulinti saviraiškos galimybes. S. Suzukio metodas skirtas siekti tobulumo, mokymąsi daryti patrauklų vaikams ir viską sieti su motyvacija bei psichologiniu supratimu. Montessori sistemos pagrindinis principas yra suteikti vaikui laisvės pojūtį, pagal vidines savybes ir poreikius pateikti potencines galimybes. Tokiame muzikinio ugdymo sistemų ir metodų pasirinkime nepakankamai kalbama apie mokinių (į)vertinimo procesus. Vis dėl to siekiant šias sistemas įprasminti praktikoje, pedagogai negali atsiriboti nuo vertinimo, nes tai yra neatskiriama ugdymo proceso dalis, o meninėse disciplinose mokinių vertinimas iki šiol sulaukia ypač didelio mokslininkų susidomėjimo.

2. MOKINIŲ VERTINIMO PROCESAI MUZIKOS PAMOKOJE

Įprastai kasdieniame gyvenime retai susimąstome apie vertinimą. Viskas vyksta natūraliai, nesusimąstome, ką ir kada vertiname bei kokią įtaką mūsų vertinimas padaro aplinkai, elgesiui ir sprendimams. Tačiau mokiniams vertinimas yra labai svarbus. Visi nori gauti puikius įvertinimus, deja, ne visiems pavyksta ir tai ugdytiniams kelia didelį stresą.

Vertinimas muzikiniame ugdyme – daugiamačė veikla, reikalaujanti iš mokytojo nuoseklaus apmąstymo, planavimo ir nemažai individualios kūrybos, norint tinkamai įvertinti visas muzikinės veiklos formas, atsižvelgti į individualius kiekvieno vaiko gebėjimus. Deja, pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008) beveik negelbėja mokytojų vertinimo srityje, nes skyrius „Vertinimas“ negali padėti pagal savo pobūdį. Jame išvardinti pasiekimai, tačiau neužsimenama apie vertinimo būdus. Atnaujinant bendrojo ugdymo programas, apie šį punktą reikėtų labai gerai pagalvoti, ką būtų galima jame pakeisti ir kaip padėti muzikos pedagogams.

2.1. Mokinių vertinimo samprata švietimo sistemoje

Kiekvienam pedagogui turbūt sunkiausia ir sudėtingiausia, bet sėkmingam darbui reikalinga ir neišvengiama sritis ugdymo procese – pažangos ir pasiekimų vertinimas. Šią sritį nagrinėjo ir tyrė A. Kriščiūnaitė, D. Strakšienė, (2011, 2012), L. Šiaučiukėnienė, N. Stankevičienė (2003), V. Rajeckas (1998, 1999), T. Stulpinas (1996), V. Jakavičius ir A. Juška (1996), N. L. Gage, D. C. Berliner (1994), R. I. Ardens (1998), G. Petty (2006), Š. Amonašvilis (2009).

„Vertinimas – nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas“ (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių pažangos ir vertinimo sampratos, 2004 m. ISAK – 256). Švietimo sistemoje vertinimas organizuojamas siekiant įvairių tikslų ir taikant įvairias strategijas, tačiau ugdymo atveju nusiteikimas tobulėti ir tobulinti pats svarbiausias (Pradinio ir pagrindinio ugdymo Bendrosios programos, 2008). Kiti autoriai vertinimo sąvoką apibrėžia labai įvairiai, pavyzdžiui, L. Šiaučiukėnienė, N. Stankevičienė (2003) teigia, kad vertinimas labai glaudžiai siejasi su įvertinimu. Šios autorės, analizuodamos vertinimo problemą ugdyme, remiasi L. Jovaiša (2007), kuris teigia, kad vertinimas, tai pedagogų ir moksleivių veiklos bei elgesio nustatymas pagal ugdymo tikslus. Pagal L. N. Gage, D. C. Berliner (1994) ir R. I. Ardens (1998), *vertinimas* yra siekimas, padaryti sprendimus surinkus tam tikrą informaciją. Anot Jovaišos

(1993) vertinimas – konkretus ir vienareikšmis moksleivių veiklos ir elgesio kokybės laipsnio nustatymas pagal mokymo tikslus, uždavinius, darbo formas.

Įvertinimas kaip ir vertinimas apibrėžiamas taip pat įvairiai. Įvertinimas – vertinimo proceso rezultatas, konkretus sprendimas apie mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių pažangos ir vertinimo sampratos, 2004 m. ISAK – 256). R. I. Ardens (2008) teigimu, įvertinimas daugiausia koncentruojasi į informacijos rinkimą ir apibendrinimą. Humanistinio ugdymo pedagogai teigia, kad vienintelis reikšmingas įvertinimas – savęs vertinimas. Mokinių pažangos ir pasiekimo vertinimo sampratoje (2004) savęs vertinimas yra traktuojamas kaip *įsivertinimas*, tai mokinio priimtas sprendimas apie jo paties daromą pažangą ir pasiekimus.

Vertinimas yra grįžtamųjų ryšių pagrindas, nes vertinimo proceso metu, pedagogas gauna grįžtamąją informaciją apie ugdytinį. Kraujutaitytės (2003) teigimu, ugdymo atveju pats svarbiausias dalykas yra nusiteikimas tobulėti, tačiau švietimo institucijose vertinimas organizuojamas siekiant įvairių tikslų ir taikant įvairias strategijas.

Darbo centre, vertinimo proceso metu turi likti mokinys, o mokytojas tuo metu tampa ugdytinio pagalbininku, patarėju, kuris nuoširdžiai džiaugiasi kiekvieno pažanga. Stebint vaikus ir žymintis jų laimėjimus, mokytojas gali suvokti, ko mokiniai išmoko ir ką įvaldė. Geriau planuoti mokomąją programą ir tobulinti ugdymą padeda nuolatinis tinkamas vertinimas įvairiomis priemonėmis.

Kad mokytojas galėtų spręsti pažangos ir pasiekimų vertinimo problemas, jam reikia žinoti vertinimo funkcijas ir principus. Mokinio pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) pabrėžiamas pagrindinis tikslas – pateikti informaciją apie ugdytinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą, padėti jam mokytis ir bręsti kaip asmenybei, priimti pagrįstus sprendimus. Šiam tikslui įgyvendinti yra iškelti tokie uždaviniai: padėti mokiniui suprasti jo paties stipriąsias ir silpnąsias puses bei pažinti save, įsivertinti savo pasiekimus, kelti mokymosi tikslus; padėti mokytojui išvelgti mokinio galimybes, nustatyti problemas ir spragas, diferencijuoti, individualizuoti ir personalizuoti darbą su mokiniu, parinkti ugdymo turinį bei metodus; suteikti tėvams (globėjams) informaciją apie vaiko mokymąsi. Tokias vertinimo funkcijas pedagogams reglamentuoja įstatymai ir kiti dokumentai. L. Šiaučiukėnienės, N. Stankevičienės (2003) teigimu, vertinimas turi keletą funkcijų:

Mokomoji – pakartoja išeitą medžiagą, padeda ją geriau suvokti ir papildyti, todėl šiuo atveju tikrinimas yra vienas iš būdų kaip koordinuoti ir koreguoti mokinių mokymąsi. Tikrinimas padeda mokiniams tobulinti ir gilinti žinias bei pašalinti spragas.

Lavinamoji vertinimo funkcija yra patikrinti mokinių protinius sugebėjimus. Ji ypač veiksminga tais atvejais, kai tam tikrame mokymo etape mokiniai yra skatinami įvairiais būdais ir aktyvinama jų saviraiška.

Auklėjamoji – parodo mokinių mokymo(si) rezultatus. Ši funkcija veiksminga tuomet, kai mokymosi rezultatų tikrinimas ir vertinimas motyvuoja mokinius atsakingai mokytis, siekti kuo geresnių rezultatų ir skatina teigiamą požiūrį į mokymąsi.

Kontrolės ar konstatuojamoji funkcija rodo konkretaus asmens rezultatų lygį. Vertinimas, kaip kontrolės rezultatas, yra svarbus ir pačiam mokiniui, nes tai rodo jo gebėjimų lygį.

Diagnostinė vertinimo funkcija vykdoma tada, kai tikrinami mokymosi rezultatai. Tik tada, kai mokytojas yra įsitikinęs, jog mokiniai išmoko ankstesnę medžiagą, jis gali organizuoti pažintį su nauja.

Pažinimo – ryškėja mokinio charakterio bruožai, atsakinėjant ar demonstruojant turimas žinias. Jei tikrinimas vyksta žodžiu, tada tuo pat metu jis atlieka mokinių pažintinę funkciją, nes demonstruojamas mokinio kalbos išsivystymas.

Kalbant apie vertinimą būtina paminėti ir tikrinimą, kuris yra neatsiejamas nuo vertinimo. Tai tarsi vienalytė sistema, kuri negali egzistuoti viena be kitos. Mokymosi rezultatų tikrinimas ir vertinimas ugdymo procese, mokiniui turi padėti kuo sąmoningiau ir tvirčiau perimti svarbiausius mokslų pagrindus, praktinius įgūdžius, kuriuos ugdytinis sieja su asmenine patirtimi, skatinti aktyvumą, kūrybiškumą ir savarankiškumą.

Aptarus vertinimo funkcijas, reikia paminėti ir vertinimo bei tikrinimo principus. „Principai – tai pagrindiniai reikalavimai, kuriais remiantis kuriama mokymosi rezultatų apskaita ir nustatomas šių rezultatų lygis“ (Šiaučiukėnienė L., Stankevičienė N., 2003). Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje (2004) pateikiami aštuoni vertinimo principai:

1. „Vertinimas grindžiamas šiuolaikine mokymosi samprata, amžiaus tarpsniu, psichologiniais mokinių ypatumais, individualiais jų poreikiais ir būtinai turi atitikti ugdymo tikslus.

2. Vertinama tai, kas buvo numatyta, suplanuota pasiekti ugdymo proceso metu: mokinių žinios ir supratimas, bendrieji ir dalyko gebėjimai, vertybės nuostatos ir elgesys.

3. Vertinimas, kuris turi padėti mokiniui mokytis – mokinys laiku turi gauti grįžtamąją informaciją apie savo mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą, kad mokytųsi vertinti ir įsivertinti.

4. Vertinama individuali mokinio pažanga (idiografinis vertinimas) – lyginami mokinio dabartiniai pasiekimai su ankstesniaisiais. Reikia vengti mokinių pasiekimų lyginimo tarpusavyje.

5. Vertinimas pozityvus ir konstruktyvus – vertinama tai, ką mokinys jau išmoko, nurodomos spragos ir padedama jas ištaisyti.

6. Vertinimas atviras ir skaidrus – su mokiniais tariamasi dėl vertinimo kriterijų ir procedūrų, vengiama per didelio vertinimo formalizavimo.

7. Vertinimas objektyvus ir veiksmingas – siekiama kuo didesnio vertinimo validumo ir patikimumo; remiasi išsilavinimo standartais, naudojami įvairūs vertinimo informacijos šaltiniai, taikomos modernios vertinimo metodikos. Vertinimas pritaikomas pagal mokinių poreikius ir galias, pasiekimus ir daromą pažangą.

8. Vertinimas informatyvus ir ekonomiškąs: taikomi šiuolaikiniai vertinimo informacijos tvarkymo ir pateikimo būdai. Pažymys naudojamas mokinių pasiekimų formaliajam įvertinimui, sertifikavimui, apskaitai pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopoje“ (*Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata*, 2004, p. 2).

Tobulinant ugdymo procesą valstybės institucijos ir pedagogai daug dėmesio skyrė mokymosi ir vertinimo sistemos pertvarkymui ir efektyvinimui. „Įgyvendinant Lietuvos pažangos strategijos *Lietuva 2030* tikslą, į mokinių pasiekimų vertinimą žvelgiama kaip į trijų tarpusavyje susijusių komponentų visumą: pirmasis jų – kasdienis nuolatinis darbas klasėje ir mokykloje vertinant individualią mokinių pažangą (formuojamasis vertinimas), antrasis – ilgesnio laikotarpio mokymosi pasiekimų įvertinimas siejant su *Bendrosiose ugdymo programose* numatytais pasiekimų reikalavimais ir vertinimo kriterijais (apibendrinamasis vertinimas) ir trečiasis – sukauptų pasiekimų įrodymų pripažinimas siekiant pereiti iš vienos ugdymo pakopos į kitą, stojant į aukštąsias mokyklas ir bandant įsidarbinti“ (Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti, 2018, p. 6).

Pagal vertinimo būdus ir procedūras, vertinimas yra suskirstytas į formalųjį ir neformalųjį pagal: rezultatų panaudojimo tikslą (diagnostinį, formuojamąjį, apibendrinamąjį); vertinimo objektą (pasiekimų ir pastangų, žinojimo ir gebėjimų vertinimą); tai, su kuo lyginami moksleivio pasiekti rezultatai (norminį, kriterinį, idiografinį) (Adomaitis, Tamašauskas, 2004).

Apibendrinant galima teigti, kad vertinimo metodikos siekia užtikrinti mokymo ir vertinimo proceso dermę. Taip pat pastebima, kad ugdymo procese turėtų vykti ne tik formalusis vertinimas, bet ir neformalusis, kuris yra pagrįstas stebėjimu, aptarimu, diskusija, o ne kaip mokinių motyvavimo, siekti gero *rezultato*, įrankis. Pastarasis formuoja neigiamą tikslą: mokymą(si) dėl rezultato, o ne dėl mokėjimo.

2.1.1. Formalus vertinimas

Vertinimas muzikiniame ugdyme yra vienas iš svarbesnių veiksnių, kuris lemia problematiškumą formaliajame ugdyme. Terminas „vertinimas“ beveik visada yra tapatinamas su terminu „balas“, „pažymys“, tačiau vertinimas yra daug platesnė sąvoka. Vertinimas išreiškia santykį tarp to, ką vaikas moka, ir tarp to, ką turėtų mokėti vertinimo laiku. Pažymys yra tiesiog išraiška, kuria išreiškiamas vertinimas, tačiau ši išraiška (elementas) nėra vienintelis. Formuojamasis vertinimas padeda mokytojui ir mokiniui numatyti ugdymo(si) kryptį bei veiksmus, patvirtinti daromą pažangą. Šio proceso metu mokytojas stebi mokinių mokymąsi, komentuoja, aptaria, skatina pačius mokinius vertinti savo mokymosi eigą.

Vertinimo reikšmę vaiko vystymuisi tyrė ir nagrinėjo L. Jovaiša (1993) ir kt. Pasak autoriaus, vertinimas turėtų būti grindžiamas ilgu vaiko stebėjimu, visapusišku jo pažinimu, geranoriškumu, kad padėtų tobulėti, o ne atvirkščiai – smukdytų, kad vaikas suprastų ir suvoktų savo jausmus, laimėjimus. Remiantis buvusio Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro A. Monkevičiaus 2004 m. patvirtintu įsakymu Nr. ISAK – 256, pagrindiniai vertinimo tikslai yra: padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei; pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą; nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004).

Vertinimą ugdymo procese sudaro du vienas kitą sąlygojantys vertinimo tipai – tai diagnostinis ir formuojamasis. Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-256, diagnostinis vertinimas skirtas išsiaiškinti, ar pasiekti mokymosi uždaviniai, kam ir kokia pagalba reikalinga, kokie tolesni mokymosi žingsniai. Diagnostinis vertinimas dažniausiai taikomas prieš pradedant naują mokymosi etapą (temą, kurso dalį ar kt.) (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004). Diagnostinis vertinimas remiasi mokinių stebėjimu, namų darbų ir kontrolinių užduočių rezultatais. Jis padeda nustatyti mokymosi stipriąsias puses bei spragas ir yra prasmingas tik tada, kai atliekamas sistemingai, mokiniai ir jų tėvai gauna kokybišką grįžtamąją informaciją. Diagnostinis vertinimas taikomas aptinkant individualius mokinio mokymosi poreikius, pritaikant programą, metodus. Diagnostinio vertinimo informacija naudojama apdairiai, kad netaptų mokinių atrankos pagrindu. Mokytojas, atsižvelgęs į vertinimo tikslą, parenka tinkamus diagnostinio vertinimo būdus, užduoties apimtį, laiką, vertinimo informacijos pateikimo mokiniams formą.

Formuojamojo vertinimo paskirtis nustatyti, ar jau pasiekti mokymosi tikslai ir uždaviniai, padrąsinti, paskatinti mokinius, išsakyti konstruktyvias pastabas. Formuojamasis vertinimas mokytojui ir mokiniui suteikia grįžtamąją informaciją apie mokymosi pažangą, t. y. parodo, kaip mokinys išmoko tai, kas buvo numatyta, kokių yra galimybių siekti daugiau, ar liko

mokymosi spragų, kur reikia daugiau pastangų. Ši informacija mokiniui pateikiama laiku ir tinkamai. M. Vilkonienė (2007) teigia, kad ugdymo procese dominuoja formuojamasis vertinimas, kuris leidžia atskleisti mokinio stiprybes ir silpnybes bei analizuoja dabartines sėkmes ir nesėkmes. Mokytojui ji padeda parinkti mokymo strategijas. Formuojamasis vertinimas sukuria prielaidas mokiniams pasitikėti mokytoju, geranoriškai bendradarbiauti įveikiant mokymosi sunkumus. Mokytojas aiškina, pataria, pozityviai komentuoja mokinio veiklą. Formuojamasis vertinimas nesiejamas su pažymiu, jo tikslas yra ne kontroliuoti, o padėti mokytis. Mokinio veikla vertinama žodžiu ar raštu tada, kai norima padėti, padrąsinti, nukreipti tam tikrai veiklai. Šio vertinimo rezultatai viešai neskelbiami. Tačiau tokių vertinimo tipų nepakanka. Reikia vertinimų, kurie būtų fiksuojami dokumentuose ir parodytų bendrą mokinių laimėjimų kokybę – jų žinių, mokėjimų bei įgūdžių lygį. Juos turi žinoti ne tik mokiniai, bet ir jų tėvai – jiems reikia informacijos, kiek sėkminga individuali jų vaiko raida ir kiek jo išsilavinimas atitinka bendruosius valstybinius standartus. Vadinasi, privalu mokymo rezultatus vertinti pažymiais (balais). Tai formalusis vertinimas, fiksuojamas dokumentuose. Pasak Vilkonienės (2007), ugdymo procese formuojamasis vertinimas atliekamas nuolat. Formalusis vertinimas pats efektyviausias, kai jis sutampa su mokinių pačių savęs vertinimu, kai mokiniai jaučia mokytojo rūpestį mokymosi sėkme. Taikant šį vertinimą, naudojamosi įvairiais mokymo rezultatų tikrinimo metodais. Pažymiai, kaip tam tikri vertinimo simboliai, įrašomi į klasės žurnalus, mokinių pažymių knygeles ir kitus dokumentus, todėl jie ilgam išlieka. Per ilgesnį laiką gauti pažymiai parodo mokinio mokymosi rezultatų dinamiką, kuri leidžia spręsti ir apie jo intelekto raidą. Formalusis vertinimas dar skirstomas į 2 rūšis – norminį ir kriterinį vertinimą.

Norminio vertinimo tikslas – sugrupuoti darbo rezultatus į hierarchišką sistemą ir tuo remiantis nustatyti mokinio laimėjimų reitingą grupėje (pavyzdžiui, valstybinių egzaminų vertinimo sistema). Norminis vertinimas leidžia moksleivių muzikinius pasiekimus palyginti tarpusavyje, apytikriai nustatyti moksleivių gabumų lygius ir pagal tai moksleivius surikiuoti į tam tikrą seką. Normatyvinis vertinimas nerekomenduotinas dėl etinių bei psichologinių priežasčių (menkesnių muzikinių gabumų vaikai šiuo atveju visuomet įvertinami prasčiau) ir objektyvumo stokos (aukščiausias įvertinimas neatspindi realaus gebėjimų ir žinių lygio), tačiau yra parankus tuomet, kai tenka pagal individualius muzikinius gabumus diferencijuoti ugdymo turinį, taip pat tada, kai tenka konkurso tvarka atrinkti keletą gambiausių moksleivių (pvz., į konkursą, į prestižinį kolektyvą ir kt.) (Velička, 1998). Remiantis norminiu vertinimu, lyginami pedagoginio darbo pasiekimai su kitų kolegų pasiekimais ir tuo pagrindu nustatomi aukštesni arba žemesni veiklos reitingai. Panašiai vertinami ir mokinių darbai, neretai mokytojais bandydami išspręsti mokinių mokymosi rezultatus į „9 - 15 - 26 - 26 - 15 - 9“ procentų norma laikomų pažymių skalę. Ji reiškia įsitikinimą, kad tik 9 procentai iš visos besimokančiųjų grupės

turi gauti puikų ir silpną pažangumą rodančius įvertinimus, 15 procentų labai gerą ir patenkinamą – 26 procentai – gerą ir pakankamą (Girdzijauskas, 1999). Kriterinis vertinimas – vertinimas, kurio pagrindas – tam tikri kriterijai (pvz., standartai), su kuriais lyginami mokinio pasiekimai. Kriterinis vertinimas pasižymi didesniu objektyvumu, nes yra grįstas tam tikrais iš anksto nustatytais kriterijais. Šie kriterijai turi būti iš esmės pasiekiami visiems moksleiviams, nepaisant jų skirtingų muzikinių gabumų (gali įvairuoti mokymosi tempas arba turinio apimtis bei sudėtingumas. Ideografinio vertinimo esmę sudaro moksleivių pažangos ir pastangų vertinimas. Daugiau vertinama moksleivio pažanga, nei jo žinios. Ši vertinimo sistema šiuo metu taikoma visose pradinėse klasėse. Ideografinio vertinimo atveju – pažymiai nerašomi, bet aprašoma moksleivio pažanga. Šiuo atveju nedidelę pažangą padariusio moksleivio menkesni muzikiniai pasiekimai vertinami aukščiau nei pažangos nepadariusio moksleivio didesni muzikiniai pasiekimai. Ideografinis vertinimas skatina moksleivių motyvaciją. Taikant šį vertinimą atsižvelgiama į moksleivio pastangas, paisoma jo individualių muzikinių gabumų (Velička, 1998). Ideografinio vertinimo privalumai: diagnozuoja pasiekimus ir pažangą, skatina asmenybės brandą, koreguoja ugdymo procesą, geriau informuoja mokinių tėvus.

Mokymosi rezultatams apibendrinti baigus atskiro dalyko, modulio programą taikomas apibendrinamasis vertinimas (pasiekimų patikrinimai, įskaitos, egzaminai). Apibendrinamasis vertinimas yra formalus (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004). Pagal vertinimo tikslą pasirenkamas kriterinio arba norminio tipo vertinimas. Jo rezultatai fiksuojami pažymiu ar kita forma. Apibendrinamasis vertinimas turi būti patikimas. Vertinimo dalyviai iš anksto susitaria ir priima sprendimus dėl vertinimo rangavimo, kriterijų ir tvarkos. Apibendrinamojo vertinimo informacija naudojasi mokinys, rinkdamasis tolesnį mokymąsi; mokytojas, konsultuojantis mokinį dėl jo pasirinkimo ar vertindamas savo pedagoginę veiklą; kiti suinteresuoti asmenys bei institucijos, vertinančios ugdymo kokybę. Pagal muzikinio ugdymo 5–10 klasių bendrąsias programas (2008), reikalaujama kompleksinio mokymo, t. y. dainavimo, muzikos klausymo, muzikavimo ir ritmikos. Be to, būtina muzikos mokymu integruotis ir į kitų dalykų sudėtį, ugdymo darbą. Taigi, organizuojant muzikinį ugdymą bei vertinant muzikinius pasiekimus būtina vengti vienpusiškumo (pvz., vien tik dainavimas arba vien tik muzikos klausymas ir pan.) ir siekti, kad kiekvienas moksleivis išreikštų save įvairiomis veiklomis.

Nereikia pamiršti skatinti ir pačių mokinių savęs įsivertinti. Sugebėjimas teisingai save vertinti yra svarbus asmenybės išsiugdymo bruožas. Savęs pažinimas yra pagrindinė teisingo savęs vertinimo sąlyga. Humanistinės psichologijos bei pedagogikos pradininkas A. H. Maslow savęs pažinimą laikė svarbiausiu asmenybės brandos požymiu. Adekvatus savęs vertinimas suprantamas kaip viena iš svarbiausių humanistinio ugdymo tikslų (Dubosaitė, 2000). Svarbu

išmokyti mokinius visada jausti ir teisingai vertinti savo žinių įsisavinimo lygį, gebėjimą jas panaudoti, taip pat žinoti savo sugebėjimus bei įgūdžius, kitas asmenybės savybes. Mokinio savęs vertinimas – viena iš mokinių ugdymo rezultatų vertinimo kaitos prioritetinių krypčių, kai nuo vienpusiško, tik mokytojo atliekamo vertinimo, pereinama prie aktyvaus mokinio dalyvavimo savo pasiekimų vertinime, t. y. mokinio įsivertinimo. Kad ateityje reikės daugiau dėmesio skirti savęs vertinimui, pabrėžia ir ugdymo rezultatų vertinimą reglamentuojantys dokumentai. Juose teigiama, kad vertinimo tikslas yra padėti mokiniui mokytis, suprasti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, įsivertinti savo ugdymosi rezultatus. Tam, kad moksleiviai išmoktų mokytis ir įsivertintų savo mokymosi rezultatus, jie turi aktyviau dalyvauti vertinimo procese. Skatinant mokinių savęs vertinimą muzikos pamokoje, svarbu sudaryti sąlygas mokiniui pažinti save, savo Aš, teisingai ir adekvačiai vertinti savo gabumus ir galimybes. Skatinti mokinius aktyviai dalyvauti ugdymo procese, teikti pasiūlymus, prisiimti atsakomybę už savo ugdymo rezultatus. Vertinant mokinius reiktų pratinti apibūdinti įvairius savo muzikinės veiklos aspektus, pagrįsti savo nuomonę. Įsivertinimo formos gali būti skirtingos. Svarbiausia, kad jos būtų priimtinos mokytojams, mokiniams ir jų tėvams (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004). Formalaus ir neformalaus vertinimo būdai yra reikšmingi, susiję, todėl kūrybingas, gera linkintis ir kartu principingas jų taikymas turi padėti visapusiškai ugdyti mokinius. Mokinių vertinimo muzikos pamokoje spendimas paliekamas muzikos mokytojui, jo požiūriui, įsitikinimui, kompetencijai.

Apibendrinant galima teigti, kad švietimo sistemoje vertinimas organizuojamas siekiant įvairių tikslų ir taikant įvairias strategijas, tačiau ugdymo atveju nusiteikimas tobulėti ir tobulinti pats svarbiausias. Formuojamajame vertinime tarp mokytojo ir mokinio turi būti grįžtamasis ryšys. Diagnostinis vertinimas remiasi mokinių stebėjimu, namų darbų ir kontrolinių užduočių rezultatais, o formalusis vertinimas pats efektyviausias, kai jis sutampa su mokinių įsivertinimu ir mokytojo įvertinimu. Norminis vertinimas leidžia moksleivių muzikinius pasiekimus palyginti tarpusavyje. Kriterinis vertinimas – tam tikri kriterijai, su kuriais lyginami mokinio pasiekimai. Ideografinis vertinimas skatina moksleivių motyvaciją. Apibendrinamasis vertinimas yra fiksuojamas pažymiu ar kita forma.

2.1.2. Neformalus vertinimas

Neformaliu vertinimu vadiname nuolatinį mokytojo reagavimą viso mokymo proceso metu, įvairiai bendraujant su mokiniais, stebint jų mokymąsi ir pastangas atlikti įvairias užduotis. Pastebėta, kad dažnas neigiamas emocinis vertinimas klasėje sukelia tam tikrą įtampą, net neigiamą darbo atmosferą. Tuo tarpu teigiamas emocinis vertinimas, pastebėta net ir mažiausia

pažanga, padeda kurti teigiamą darbo atmosferą ir skatina stropiau atlikti savo pareigas, geriau mokytis.

Anot T. Stulpino (1996), neformalusis vertinimas susidaro iš vertinamųjų sprendimų (padeda mokytojui atskleisti savo subjektyvią nuomonę apie aplinkinių pasiekimus, trūkumus, skatina kryptingiau veikti) ir emocinių vertinimų. Neformalaus vertinimo išraiškos forma gali būti įvairi: raštiška, žodinė ir nežodinė (mimika, pantomima (galvos linktelėjimas, rankos ar pirštų judesiai ir kt.)).

Skatinti mokymą(si) naudojama daug įvairių priemonių tokių kaip: pagyrimas (patikėjimas, sutikimas, pritarimas, patarimas, pamokymas, nurodymas); ugdytojo pažadas; pagyrimas įteikiant dovanas, padėkos raštus, rezultatų paskelbimas stenduose bei tėvų informavimas.

Mokiniam sukeliama labai didelis stresas, kuomet mokytojas vertina juos pažymiu. Pažymio poveikis gali būti trijų rūšių: skatinamas, neutralus ir slopinamas. Skatinamas naudojamas, kai mokytojas nori mokinį paskatinti siekti geresnių rezultatų. Neutralus – atitinka žinių ir gebėjimų lygį, o slopinamuoju pažymiu mokinys vertinamas tada, kai mokytojas siekia įbauginti mokinį, siekdamas jį paskatinti geresniems rezultatams gauti. „Praktikoje tik labai retais atvejais neigiamu skatuliu pasiekiami teigiami rezultatai, o mokymosi efektyvumą padidina teigiamo motyvo sužadėjimas“ (T. Stulpinas, 1996).

Šiuolaikiniam vaikui neformalusis vertinimas yra labai svarbus, nes jie pasižymi individualizmu, dideliu emocionalumu ir noru būti lygiu su vyresniais žmonėmis. Nepakėlus balso, o šnekant ramiai su jais reikia tartis ir susitarti dėl kiekvienos smulkmenos. Pozityvus neformalusis vertinimas bet kokia išraiška jiems yra didelis paskatinimas žengti pirmyn, nes jie tuomet jaučiasi išklaustyti, suprasti, nenuvertinti ir dvasiškai pakylėti.

Z kartos mokiniui būdinga motyvacija, todėl reikia padėti mokiniui pasirinkti tinkamą mokymo(si) turinį, mokymosi strategiją ir t. t. Norint įgyvendinti šį tikslą, mokytojas turi sumodeliuoti didaktinius uždavinius, kurie atitiktų Z kartos vaiko charakteristiką. Tokie vaikai linkę bendrauti su jiems patinkančiais žmonėmis, ypač reikia atsižvelgti į tai, kad jie pagal savo pomėgius bendrauja socialiniuose tinkluose, o iškilus problemoms ar praradę susidomėjimą, socialinį tinklą užblokuoja. Taip pat gali nutikti ir ugdymo procese – netekę motyvacijos vaikai gali nustoti bendrauti ar net visiškai užsisklęsti. Tačiau kuomet mokiniai pamokos metu jaučia mokytojo palaikymą, gerai su juo sutaria, puikiai bendradarbiauja, pamokoje jaučiasi komfortabiliai, tuomet jie rodo norą toliau mokytis bei gilinti savo žinias.

Anot G. Petty (2006), mokinius siekti gerų rezultatų labai skatina pagyros, o jei jų pastangos ir geri rezultatai pagiriami, protingą patariamąją kritiką jie greičiausiai priims kaip paskatinimą ir nepraras motyvacijos. Formuojamasis vertinimas padeda mokytojui ir mokiniui

numatyti ugdymo(-si) kryptį bei veiksmus, patvirtinti daromą pažangą. Šio proceso metu mokytojas stebi mokinių mokymąsi, komentuoja, aptaria, skatina pačius mokinius vertinti savo mokymosi eigą.

Apibendrinant galima teigti, kad neformaliu vertinimu vadiname nuolatinį mokytojo reagavimą viso mokymo proceso metu įvairiai bendraujant su mokiniais, stebint jų mokymąsi ir pastangas atlikti įvairias užduotis. Šiuolaikiniam vaikui neformalusis vertinimas yra labai svarbus, nes jie pasižymi individualizmu ir dideliu emocionalumu.

2.2. Pagrindinio muzikinio ugdymo vertinimo ypatumai

Bendrosiose ugdymo programose (2008) prie kiekvienos ugdymo(si) srities yra pateikiamas apibendrintas mokinių pasiekimų aprašas. Kiekviena ugdymo įstaiga pasirašo savo mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo aprašą, vadovaujantis įstatymais ir kitais švietimo dokumentais. Apžvelgus šiuos aprašus galima teigti, kad dažniausiai Lietuvos mokyklose yra apibrėžiama tokia vertinimo skalė:

1 lentelė

Vertinimo skalė ir tipai

Pasiekimų lygis	Balai	Trumpas apibūdinimas	
Aukštesnysis	10 (dešimt)	Puikiai	Įskaityta
	9 (devyni)	Labai gerai	
Pagrindinis	8 (aštuoni)	Gerai	
	7 (septyni)	Pakankamai gerai	
	6 (šeši)	Vidutiniškai	
Patenkinamas	5 (penki)	Patenkinamai	
	4 (keturi)	Pakankamai patenkinamai	
Nepatenkinamas	3 (trys)	Nepatenkinamai	
	2 (du)	Blogai	
	1 (vienas)	Labai blogai	

Šiame poskyryje pateikiamas apibendrintas 5–8 klasių mokinių pasiekimų aprašas iš pagrindinio meninio ugdymo bendrosios programos (2008). Pateikta medžiaga pedagogams parodo, kaip muzikinė mokinių kompetencija reiškiasi trimis skirtingais lygiais (patenkinamu, pagrindiniu ir aukštesniu) visose pasiekimų srityse: muzikinė raiška; muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas; muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje bei mokėjimas mokytis. Aukštesniajam lygiui pasiekti nebūtina įvykdyti maksimalius reikalavimus, nes jame yra nurodyti ir minimalūs kriterijai. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodytos gairės padeda mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ugdymo etapo pabaigoje ir numatyti tolesnius mokymosi uždavinius. Pagal savo darbo ypatumus bei įvaldytą metodiką, galima nustatyti ir tarpinius pasiekimus.

Meninėje raiškoje norint pasiekti patenkinamą lygį 5–6 kl. mokinys turėtų patogiu registru tiksliai intonuodamas padainuoti mokytojo pasiūlytą, mokinio gebėjimus atitinkančią vienbalsę dainą; instrumentiniame ansamblyje atlikti *ostinato*¹ partiją; dalyvauti kūrybinėje grupėje bei atlikti kitų sukurtus kūrinius. Mokinys, kuris nori pasiekti pagrindinį lygį meninės raiškos veiklos srityje, turėtų patogiu registru tiksliai intonuodamas išraiškingai padainuoti vienbalsę dainą; mintinai raiškiai padeklamuoti dainos tekstą ir iš natų pagroti keletą išmoktų instrumentinių kūrinių ir dainų pritarimų; ansamblyje tiksliai atlikti savo partiją; sukurti muzikos kurinį pagal mokytojo nurodytą struktūrą ir užfiksuoti jo grafines partitūras; klasės renginiuose numatyti ir atlikti pasirinktą funkciją. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti aukštesnįjį pasiekimų lygį mokinys turėtų vienas išraiškingai padainuoti sudėtingesnę, pakankamai plataus diapazono, vienbalsę dainą ir padainuoti pasirinktą dvibalsio kūrinio partiją; mintinai pagroti *solo*² partiją kelių balsų ansamblyje arba keletą sudėtingesnių instrumentinių kūrinių; skaityti partitūrą iš lapo; sukurti pasirinktos formos kompoziciją bei vadovauti rengiantis klasės renginiams.

Veiklos srityje muzikos klausymasis apibūdinimas ir vertinimas 5–6 kl. mokinys, kuris nori pasiekti patenkinamą lygį, turėtų klausydamasis muzikos kūrinio išgirsti ir įvardinti dalį mokytojo nurodytų muzikos kūrinio elementų. Norint pasiekti pagrindinį pasiekimo lygį mokinys turėtų iš klausos priskirti kūrinio fragmentą stilistinei krypčiai (džiazas, rokas, popmuzika, elektroninė, modernioji, akademinė muzika ir kt.) bei muzikinei kultūrai ir regionui (Lietuva, Dzūkija (ir kt. regionai), Afrika, Indija ir kt.); apibūdinti kurinį vartojant muzikines sąvokas ir pagrindžiant, kodėl kūrinys patiko ar nepatiko. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti aukštesnįjį pasiekimų lygį šioje veiklos srityje, mokinys turėtų klausydamasis muzikos kūrinio tiksliai įvardinti ir išgirsti muzikos kūrinio elementus; bandyti paaiškinti, kaip skambėtų muzikos kūrinys, jei būtų pavartotos kitokios muzikos išraiškos ir kalbos priemonės.

Pasiekimų srityje muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje, mokinys, kuris nori pasiekti patenkinamą lygį, turėtų apibūdinti jam patinkančią muziką bei paaiškinti jo poveikį asmenybei; žinoti kai kuriuos tradicinius Lietuvos muzikinio gyvenimo įvykius, tokius kaip: Dainų šventės tradicija, vietinis renginys ir kt. bei drauge su kitais pritaikyti įgytą muzikavimo patirtį kitų dalykų pamokose. Pagrindinio lygio siekiantis mokinys turėtų gebėti pristatyti savo šeimos ir artimiausios aplinkos muzikines tradicijas; apibūdinti savo mėgstamiausią muzikos stilių; žinoti svarbiausius Lietuvos muzikinio gyvenimo įvykius, tokius kaip Dainų šventės,

---

¹ *Ostinato* – muz. išraiškingas motyvas arba tema, kartojama kūrinyje ritmiškai daug kartų (Muzikos enciklopedija, 2007).

² *Solo* – muzikos kūrinys ar jo epizodas, parašytas vienam atlikėjui; vieno dainininko ar instrumentininko atliekamas muzikinis kūrinys arba jo epizodas (Muzikos enciklopedija, 2007).

„Dainų dainelė“, tradicinius vietinius ir mokyklos renginius bei kelis šiuo metu žymiausius Lietuvos atlikėjus. Norint pasiekti aukštesnįjį pasiekimų lygį mokinys turėtų gebėti pristatyti ir apibūdinti šeimos muzikines tradicijas bei padainuoti pasirinktą vieną dainą, kurią išmoko šeimoje; žinoti tradicinius muzikinius vietinius ir Lietuvos renginius bei išsakyti savo nuomonę apie juos, išvardinti keletą žymių Lietuvos atlikėjų; dalyvauti papildomoje muzikinėje veikloje.

Veiklos srityje mokėjimas mokytis 5–6 kl. mokinys, kuris nori pasiekti patenkinamą lygį, turėtų mokėti rasti bendriausią informaciją mokytojo nurodytuose informacijos šaltiniuose; išklausti draugų nuomonę apie savo veiklą; paklaustas nurodyti savo mokymosi sunkumus ir sėkmingos veiklos sritis. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti pagrindinį pasiekimų lygį šioje veiklos srityje, mokinys turėtų nurodyti labiausiai patinkančią muzikinės veiklos sritį; mokydamasis taikyti mokytojo nurodytus mokymo(si) metodus; rasti, fiksuoti ir klasifikuoti nurodytą informaciją; paaiškinti, kas sekėsi, kas nesisekė muzikinėje veikloje, padaryti išvadas, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip. Aukštesniojo pasiekimų lygio siekiantis mokinys turėtų gebėti rasti ir pasiūlyti mokytojui naujų informacijos šaltinių bei sėkmingai taikyti mokymosi strategijas; apmąstyti ir apibūdinti mokymosi veiklą; jausti atsakomybę už mokymosi rezultatus; remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelti mokymosi uždavinius.

Meninėje raiškoje norint pasiekti patenkinamą lygį 7–8 kl. mokinys turėtų tiksliai intonuodamas padainuoti ir pagroti pasirinktą kūrinį arba ritmiškai padeklamuoti (parepuoti) pasirinktą ar savo sukurtą tekstą; vartodamas išmoktus muzikos kalbos elementus sukurti kūrinio fragmentą ar neaiškios struktūros darinį bei stebėti ir tolerantiškai vertinti draugų pasirodymus. Pagrindinio pasiekimų lygio siekiantis mokinys turėtų tiksliai intonuodamas padainuoti pasirinktą vienbalsę dainą ir (arba) ritmiškai padeklamuoti (parepuoti) pasirinktą ar savo sukurtą tekstą; dainuodamas ir sau akompanuodamas muzikos instrumentu naudoti interpretacines išraiškos priemones kūrinio nuotaikai perteikti; iš natų ir mintinai pagroti turimu muzikos instrumentu solinių ir (arba) ansamblinių kūrinių; sukurti nurodytos ar pasirinktos struktūros kompoziciją bei suplanuoti savo kūrinio pristatymą pasirinktoje mokyklos ar kt. aplinkoje. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti aukštesnįjį pasiekimų lygį šioje veiklos srityje, mokinys turėtų gebėti mintinai ir iš natų padainuoti vienbalses ir dvibalses dainas ir (arba) ritmiškai padeklamuoti (parepuoti) pasirinktą ar savo sukurtą tekstą; dainuojant tiksliai ir pagrįstai naudoti interpretacines išraiškos priemones dainos nuotaikai perteikti; mintinai pagroti solinį kūrinį turimu muzikos instrumentu; savitai interpretuoti atliekamą kūrinį; pristatyti savo kūrinį pasirinktoje mokyklos ar kt. aplinkoje bei dalyvauti pasirinktame muzikiniame kolektyve, su juo koncertuoti.

Veiklos srityje muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas 7–8 kl. mokinys, kuris nori pasiekti patenkinamą lygį, turėtų paaiškinti emocinį kūrinio poveikį bei nurodyti kelis išraiškos elementus lyginant mokytojo nurodytus muzikos kūrinius. Pagrindinio pasiekimų lygio siekiantis mokinys turėtų savais žodžiais apibūdinti muzikos kūrinį, paaiškinti, kokios panaudotos išraiškos priemonės nulėmė jo nuotaiką ir charakterį bei estetinį kūrinio įspūdį; lygindamas kelis muzikinius fragmentus įvardinti jų stilių, regioną ir mokytojo nurodytus raiškos elementus; vertinti kelis kūrinius ir remdamasis asmenine patirtimi gretinti juos vartojant muzikos sąvokas. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti aukštesnįjį pasiekimų lygį, šioje veiklos srityje, mokinys turėtų gebėti įvardinti muzikos kūrinio stilių, regioną ir nurodytus elementus; pagrįsti savo nuomonę, gretindamas kelis muzikinius kūrinius, vertinant jų meninę vertę bei taisyklingai vartoti muzikos sąvokas; paaiškinti estetinį kūrinio įspūdį, charakterį ir susieti jį su panaudotomis raiškos priemonėmis.

Pasiekimų srityje muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje 7–8 kl. mokinys, kuris nori pasiekti patenkinamą lygį, turėtų su grupe rengti tiriamąjį darbą ir apibūdinti savo indėlį joje; taisyklingai vartoti pagrindines muzikines sąvokas bei apibūdinti mėgstamą muzikos stilių. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti pagrindinį pasiekimų lygį šioje veiklos srityje, mokinys turėtų gebėti mokytojui pateikti kriterijus atitinkantį tiriamąjį darbą bei remiantis savo patirtimi paaiškinti, kaip muzika veikia žmonių kasdienį gyvenimą. Aukštesniojo pasiekimų lygio siekiantis mokinys turėtų vadovauti grupei, kuri rengia tiriamąjį darbą; analizuoti šiuolaikinio muzikos pasaulio ypatumus bei daryti savo apibendrinimus ir išvadas remiantis informacijos šaltiniais.

Pasiekimų srityje mokėjimas mokytis 7–8 kl. mokinys, kuris nori pasiekti patenkinamą lygį, turėtų atlikti kas nurodyta, dirbant individualiai ar su grupe; siekia grįžtamosios informacijos, kad gautų geresnius mokymo(si) rezultatus; nelengvai nusako savo mokymosi sunkumus. Pagrindinio pasiekimų lygio siekiantis mokinys turėtų tikslingai taikyti įvairias muzikos mokymosi strategijas savo veikloje; dirbdamas individualiai ir su grupe, aktyviai įsitraukia į veiklą bei jaučia atsakomybę už bendrą rezultatą; siekti grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo muzikinius gebėjimus. Bendrosiose ugdymo programose (2008) nurodyta, kad norint pasiekti aukštesnįjį pasiekimų lygį, šioje veiklos srityje, mokinys turėtų gebėti ieškoti įvairių muzikos informacijos šaltinių ir nurodyti juos visai klasei; dirbant individualiai ar vadovaujant grupei, aktyviai įsitraukti į veiklą bei veikti pasitikint savo jėgomis; siekti grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo muzikinius gebėjimus bei atsakingai teikti grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti ir kiti.

Apibendrinant galima teigti, kad bendrosiose ugdymo programose (2008) yra pateikti apibendrinti vertinimo aprašai, tačiau kaip tiksliai vertinti vieną ar kitą ugdymo(si) sritį

kiekviena švietimo įstaiga nusistato individualiai pasirašant mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo aprašą, kurį patvirtina mokyklos vadovas. Ugdymo planavimo dokumentuose mokinių muzikinę kompetenciją siūloma vertinti trimis skirtingais lygiais: patenkinamu, pagrindiniu ir aukštesniu. Dokumentuose nurodyti pasiekimų kriterijai padeda mokytojui įvertinti mokinių tarpinius ir galutinius ugdymo koncentro pasiekimus bei numatyti tolesnius mokymosi uždavinius. Mokinių gebėjimai yra suskirstyti pagal veiklos sritis bei amžiaus koncentrais 5–6 klasės ir 7–8 klasės.

2.3. Vertinimas kaip muzikos mokymosi motyvaciją skatinantis veiksnys

Dauguma autorių, kurie nagrinėjo mokinių motyvaciją mokytis muzikos problemą, sutinka, kad sąvoka „motyvacija“ naudojama, kuomet norima paaiškinti žmogaus veiksmus ar elgesį tam tikroje situacijoje. Šiuo konkrečiu atveju, terminu „motyvacija“, bandoma suprasti ir išsiaiškinti priežastis, kodėl mokiniai pradeda mokytis muzikos, kokie veiksniai nulemia jų pasirinkimą.

Motyvas – tai asmens aktyvumą skatinantis ir jo veiklos kryptį lemiantis aplinkos arba vidaus veiksnys; materialūs arba idealūs individo tikslai; individo veiksmų ir poelgių pasirinkimo priežastis, kurią suvokia pats individas (Psichologijos žodynas, 1993). Anot G. Butkienės ir A. Kepalaitės (1996) mokymosi motyvacija padeda mokiniui orientuotis į tikslą, turi įtakos mokymosi kokybei ir mokymosi pasekmėms bei aktualizuoja būtinas mokinio žinias.

Motyvacija – procesas, kuris skatina žmogų siekti jam svarbių tikslų arba patenkinti savo poreikius. Kas lemia mokinių mokymosi motyvaciją? Žmogaus smegenims patinka mokytis, o mokinio atėjimas į mokyklą rodo, kad jis jau yra save nusiteikęs mokslui. Mokymui(si) palanki atmosfera mokiniams palengvina mokymąsi, juos skatina arba kitaip pozityviai veikia. Norint sukurti tokią aplinką mokiniams pagrindinį vaidmenį atlieka mokytojas. Jo asmeninės savybės turi leisti veiksmingai rodyti pavyzdį mokiniams ir socializuotis, t. y. būti gerai nusiteikusiems, draugiškiems, emociškai brandiems ir rūpintis mokiniams ne tik kaip savo ugdytiniais, bet ir kaip asmenybėmis. Mokytojams jų mokiniai turėtų rūpėti, jausti jiems prierašumą, atsižvelgti į jų poreikius ir jausmus, padėti socializuotis ir išugdyti savybes, kurios reikalingos bendraujant su kitais žmonėmis.

Muzika viena emocionaliausių ugdymo(si) sričių. Žmogui tai sukelia džiaugsmą, liūdesį, pakelia nuotaiką, tačiau gali būti ir taip, kad garsas ar triukšmas tiesiog siutins. Paauglystėje viskas keičiasi – mąstymas, suvokimas, požiūris į mokslą, muziką ir kt., todėl šiame maištaujančiame amžiuje būtina išlaikyti moksleivių susidomėjimą ir kaip įmanoma labiau stiprinti motyvaciją muzikai, nes jiems greitai pabosta pastovumas ir ramybė.

Paaugliai labai nepasitiki savimi ir savo gebėjimais, todėl šiuo sudėtingu žmogaus brendimo laikotarpiu kenčia mokymosi motyvacija. Mokiniai lygina save su kitais, ypač geriau besimokančiais, ir pradeda galvoti, kad patys nieko nesugeba. Dėl šios priežasties paauglystę išgyvenantys asmenys dažnai pasiduoda, nebesistengia, nes mano, kad neverta. „Nenoras mokytis suprantamas, kaip moksleivio elgsena, išreiškianti subjektyvią motyvacijos būseną, neigiamą jo požiūrį į mokymąsi ir susijusi su negatyviais jausmais mokymosi atžvilgiu, mažinančiais aktyvumą, paralyžiuojančiais valią, nuteikiančiais pasyviai gynybai“ (Rupšienė, 2000, p. 7). Nenorą mokytis sąlygoja tiek asmens charakteris, vidinė būsena, genai, tiek ir jį supanti aplinka: šeima, mokykla, visuomenė.

Kiekvienas individas – savita asmenybė, todėl ir jų muzikinis ugdyimas turėtų būti individualizuojamas. Vieni puikiai dainuoja, o kiti geba nuostabiai pagroti, vieniems sekasi gerai skaityti iš natų, kiti daug lengviau muzikinę tekstą atkartoja iš klausos. Meninę brandą galime pastebėti, kada auga kūrinio asmeninės vertės suvokimas, todėl išvelgus atskiro ugdytinio gebėjimus, būtina juos toliau sėkmingai plėtoti, kad jis vystytųsi ne tik kaip muzikas, bet kaip ir visapusiška asmenybė.

Kokie veiksniai lemia vienokį ar kitokį mokinio pasiruošimą? Ar jie turi įtakos mokymosi kokybei? Siekiant geriau visą tai suprasti, išskirkime pagrindinius veiksnius, kurie daro įtaką muzikos mokymosi motyvacijai:

- *fiziologiniai veiksniai, išoriškai lemiantys muzikos mokymąsi* (pvz.: jausdamas alkį moksleivis darosi irzlus, o pamokos metu jis sunkiai sutelks dėmesį, nes mintys suksis apie maistą ir alkio numalšinimą; kai vaikas ateina persivalgęs, jo darbo našumas taip pat krenta, nes tokiu atveju organizmas jaučiasi perkrautas maistu, mokinys jaučiasi mieguistas);
- *psichologiniai veiksniai, turintys įtakos moksleivio dvasiniam pasauliui* (apima sudėtingus procesus, kurių negalime pastebėti iš karto, tačiau jie turi labai didelį poveikį žmogaus savijautai ir jo vidiniam pasauliui);
- *sociologiniai veiksniai, lemiantys paauglio bendravimą mokykloje, šeimoje ir draugų tarpe;*
- *pedagoginiai veiksniai, turintys įtakos moksleivio mokymosi kokybę* (nurodo, į ką turėtų atsižvelgti mokytojas muzikinio ugdymo metu, tačiau nebūtina veiksnius pritaikyti visiems mokiniams, nes kiekvienas mokinys yra savita asmenybė ir kas tinka vienam, gali visiškai neprigyti kitam).

Apibendrinant galima teigti, kad paauglystė yra sudėtingas ir labai reikšmingas asmenybės virsmo laikotarpis, kada žmogus ima logiškai mąstyti, planuoti, įsivaizduoti savo ateitį ir kt. Žmogaus smegenims patinka mokytis, o mokinio atėjimas į mokyklą rodo, kad jis jau yra save nusiteikęs mokslui. Mokiniai lygina save su kitais, ypač geriau besimokančiais, ir

pradedą galvoti, kad patys nieko nesugeba. Dėl šios priežasties paauglystę išgyvenantys asmenys dažnai pasiduoda, nebesistengia, nes mano, kad neverta. Kiekvienam žmogui labai svarbi motyvacija, kuri nulemia renkantis tolimesnį gyvenimo kelią, todėl paaugliui motyvacija yra itin reikšminga tam, kad būtų skatinamas jo aktyvumas, noras mokytis ir keliama savivertė.

3. MUZIKOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į MOKINIŲ PAŽANGOS IR PASIEKIMŲ VERTINIMO RAIŠKĄ 5–8 KLASIŲ MUZIKINIAME UGDYME TYRIMAS

3.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Pasak Kardelio (2007), mokslinis tyrimas – tai sistemingas ir kryptingas tikrovės objektų nagrinėjimas, norint sužinoti kas buvo nežinoma, atsakyti į klausimus, išspręsti problemas, atskleisti vidinius ir išorinius ryšius, taikant mokslines priemones ir metodus.

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004). Viena iš svarbiausių sąlygų, kuri leidžia užkirsti kelią mokinių atsilikimui įsisavinant ir tobulinant žinias bei mokėjimus – pedagogiškai taisyklingai organizuotas moksleivių pažangos ir pasiekimų vertinimas. Mokinių pažangumas priklauso nuo to, ar taisyklingai organizuotas mokymo(si) procesas ir ar įgyvendinami didaktiniai principai. Ugdymo proceso metu mokytojas stebi ir pažįsta mokinius, todėl gali laiku numatyti tinkamas priemones atsiliekančioms mokiniams. Vertinimas parodo, ar mokytojas supranta ugdytinio pažangą, ar vertindamas remiasi dokumentais, ar nustato, kur yra mokinio mokymo(si) spragos.

Atsižvelgiant į pažangos ir pasiekimų vertino reikšmę ugdomajam procesui buvo atliktas empirinis tyrimas. Kiekybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad jis yra patikimesnis ir objektyvesnis. Pagrindiniu tyrimo metodu pasirinkta anketinė apklausa. Anot Urbanskienės, Vaitkienės, Clottey (1998), apklausa – tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas, pateikus anketą. „Susisteminta“ reiškia, kad stengiamasi gauti kuo tikslesnius rezultatus. Išanalizavus empirinio tyrimo gautus rezultatus, bus galima sužinoti muzikos mokytojų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme.

3.2. Diagnostinio tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo metu pedagogų buvo prašoma užpildyti anketą. Šios anketos tikslas – gauti informaciją apie nagrinėjamą tyrimo objektą, t. y. atskleisti pedagogų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme. Pateikta anketa buvo anoniminė. Anketos teorinis pagrindas – mokslinės literatūros analizė, pateikta pirmame šio darbo skyriuje. Naudoti uždaro tipo klausimai ir vienas atviro tipo klausimas. Viso anketą sudaro trys struktūriniai dariniai:

- 1) instrukcija (atmintinė), kurioje trumpai apibūdintas tyrimo tikslas, anketos užpildymo svarba ir atsakymų anonimiškumas;

2) demografinių kintamųjų blokas (lytis, amžius, išsilavinimas, kokia kvalifikacinė kategorija, darbo stažas ir gyvenamoji vieta);

3) diagnostinių kintamųjų (teiginių) blokas (vertinimo reikšmė, vertinimo formos, vertinimo tikslas, mokytojo kompetencijos įtaka vertinimui, požiūris į pateiktus teiginius, kaip ir koks vertinimas įtakoja mokinių mokymosi motyvaciją). Atsakymams koduoti naudota Likert'o skalė su 5 kategorijų atsakymų formatu.

Iš 82 tyrime dalyvavusių pedagogų, dauguma (92,7 proc.) yra moterys. Tai rodo, kad pedagogo specialybė vis dar patrauklesnė yra moterims negu vyrams. Kaip rodo gauti rezultatai, didžiąją dalį dirbančiųjų (42,7 proc.) sudaro vyresni nei 51 metų pedagogai. Tai rodo, kad mokyklose mažai dirba jaunų mokytojų. To priežastis gali būti vis dar per mažas darbo atlygis, būsimų studentų neparuošimas pedagogo profesijai ir pan.

Analizuojant respondentų pedagoginio darbo stažą pastebėta, kad daugiausia tyrime dalyvavusių mokytojų turi 21 ir daugiau metų pedagoginio darbo stažą – tai pažymi 63,4 proc. respondentų, 18,3 proc. mokytojų nurodė, jog mokykloje dirba iki dvidešimties metų, 13,4 proc. mokytojų nurodė, jog tik pradeda savo darbo praktiką mokykloje, o 4,9 proc. pedagogų nurodė turintys iki dešimties metų pedagoginį stažą.

Išanalizavus anketinės apklausos rezultatus galima teigti, kad tyrime dalyvavusių mokytojų darbo praktika yra pakankamai didelė, todėl jie gali suteikti informacijos apie mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad bendrojo ugdymo mokyklose vis dar stinga jaunų specialistų.

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo 5–8 kl. muzikiniame ugdyme empiriniam tyrimui labai svarbus veiksnys yra mokytojų turima kvalifikacinė kategorija. 45,1 proc. apklausoje dalyvavusių pedagogų turi įgiję mokytojo metodininko kvalifikaciją. (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Mokytojų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=82)

Mokytojų kvalifikacinė kategorija	Respondentų sk.	Proc.
Mokytojas	17	20,7 proc.
Vyresnysis mokytojas	26	31,8 proc.
Mokytojas metodininkas	37	45,1 proc.
Mokytojas ekspertas	2	2,4 proc.
Iš viso	82	100 proc.

Anketoje buvo pateikti 4 teiginių blokai (iš viso 48 teiginiai), kurie turėjo išryškinti vyraujančią respondentų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką 5–8 klasių muzikiniame ugdyme (žr. 1 priedą). Nagrinėjami respondentų atsakymai, atspindintys: 1) pedagogų

požiūrį į vertinimo reikšmę ugdytiniais; 2) kriterijus, pagal kuriuos vertinami ugdytiniai; 3) kuris vertinimo būdas yra priimtinausias; 4) vertinimo proceso ypatumus.

Pirmasis diagnostinis blokas buvo sudarytas, norint išsiaiškinti muzikos pedagogų požiūrį į vertinimo reikšmę ugdytiniais. Analizuojant gautus duomenis buvo pastebėta, kad apklaustieji sutinka, kad vertinimas formuoja mokinio siekį dirbti (84,2 proc.), besimokant skatina mokinių įdėti daugiau pastangų (86,6 proc.) bei padeda ugdytiniui išvelgti savo mokymo(si) galimybes (86,6 proc.). 72,0 proc. respondentų sutinka, kad dažniausiai muzikiniame ugdyme mokiniai yra vertinami už įdėtas pastangas, o ne už įgytas žinias, todėl galime daryti prielaidą, jog vertinimas muzikiniame ugdyme skatina mokinių motyvaciją mokytis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Respondentų požiūris į vertinimo reikšmę ugdytiniais (N=82)

Teiginys	Sutinka (proc.)	Nežino (proc.)	Nesutinka (proc.)
Manau, kad vertinimas formuoja mokinio siekį sistemingai dirbti	84,2	6,1	9,7
Manau, kad vertinimas skatina mokinių įdėti daugiau pastangų	86,6	7,3	6,1
Manau, kad žemas (i)vertinimas žlugdo vaiko savivertę	42,7	20,7	36,6
Vertinimas mokiniui padeda išvelgti savo galimybes	86,6	7,3	6,1
Vertinimo paskirtis atskleisti mokinių žinių lygį	84,1	4,9	11,0
Mokinio įvertinimas dažnai suprantamas, kaip mokytojo darbo sėkmė	37,8	26,8	35,4
Dažnai mokiniai vertinami už įdėtas pastangas (o ne už įgytas žinias)	72,0	8,5	19,5
Mokinių pasiekimų aptarimas ir lyginimas skatina sveiką konkurenciją	53,7	14,6	31,7
Mano darbo sėkmė susieta su mokinio rezultatais	58,5	13,5	28,0
Vertinimas sukelia įtampą tarp mokinio ir mokytojo	20,7	1,0	68,3

Pedagogų nuomone, vertinimo paskirtis yra atskleisti mokinių žinių lygį (84,1 proc.). Daugiau nei trečdalis (35,4 proc.) respondentų mano, kad jų darbo sėkmė nepriklauso nuo mokinių įvertinimų, tačiau net 58,5 proc. apklaustųjų pasakė, kad jų darbo sėkmė susieta su mokinio rezultatais. Respondentų atsakymai suponuoja prielaidą, kad vertinimas yra svarbus ne tik ugdytiniais, bet ir pedagogams (žr. 3 lentelę).

Šiandien kiekvienam labai svarbus yra asmenybės „augimas“, todėl mokytojai savo darbo sėkmę dažniausiai matuoja ne pagal mokinio vertinimą, o pagal padarytą pažangą. Taigi, aptariant ir lyginant mokinių pasiekimus, pedagogai ne tik gali pamatyti, kiek ugdytinis geba žinoti ar padaryti daugiau nei praėjusį kartą, bet ir paskatinti sveiką tarpusavio mokinių konkurenciją (53,7 proc.), kuri motyvuoja ugdytinius siekti dar geresnių rezultatų.

Antroji grupė teiginių buvo sudaryta norint išsiaiškinti, už ką vertinami ugdytiniai muzikinio ugdymo procese bendrojo ugdymo mokyklose. Išanalizavus duomenis buvo identifikuota, kad vertinant mokinius mokytojai neatkreipia dėmesio į ugdytinio asmenines savybes (79,3 proc.) bei tėvų socialinį statusą (97,6 proc.), todėl galima daryti prielaidą, kad pedagogai mokinius vertina pagal jų atliktą darbą ir nekreipia dėmesio į šalutinius faktorius, kurie gali teikti asmeninės naudos tokius, kaip asmeninės ugdytinio savybės ar jo tėvų socialinis

statusas. Taip pat vertinant mokytojams nėra aktualus bendras mokinio įvaizdis (mokymosi rezultatai, užklausinė veikla, išvaizda, elgesys ir pan.) (81,7 proc.) ir jų neerzina mokinio siekis pademonstruoti savo žinias, susijusias su pamokos tema (95,1 proc.). Net 78,0 proc. respondentų teigia, kad vertinimo jie nenaudoja kaip drausminimo priemonės ir nenori sumažinti mokiniui pažymio, kuris yra kitoks nei kiti (86, proc.) (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Už ką respondentai vertina ugdytinius (N=82)

Teiginys	Sutinka (proc.)	Nežino (proc.)	Nesutinka (proc.)
Vertindamas atsižvelgiu į mokinio tėvų socialinį statusą	2,4	0,0	97,6
Mokinio (i)vertinimas dažnai priklauso nuo mano nuotaikos	3,6	1,2	95,2
Mokinio (i)vertinimui didelę įtaką daro klasės mikroklimatas	14,6	11,0	74,4
Vertindamas atsižvelgiu į mokinio asmenines savybes (įžūlumas, akiplėšiškumas, perdėtas stropumas ir t.t.)	14,6	6,1	79,3
Vertindamas mokinį atsižvelgiu ne tik į mokinio žinias, bet ir į bendrą jo įvaizdį (mokymosi rezultatai, užklausinė veikla, išvaizda, elgesys ir pan.)	12,2	6,1	81,7
Vertindamas galutinį mokinio rezultatą atsižvelgiu į jo užklausinę veiklą	51,2	1,2	47,6
Vertinimo metu man svarbu, kad mokinio išvaizda ir elgesys atitiktų normas ir taisykles	15,9	12,2	71,9
Vertinimo metu mane erzina mokinio siekis pademonstruoti savo žinias, susijusias su pamokos tema	1,2	3,7	95,1
Klasėje visada turiu keletą mokinių, kuriems jaučiu simpatiją	33,0	14,6	52,4
Vertinimą naudoju kaip drausminimo priemonę	17,1	4,9	78,0
Noriu sumažinti pažymį mokiniui, kuris yra kitoks nei kiti (įžūlus, neįprasta apranga ar stilius, kitoks elgesys ir kt.)	9,8	3,7	86,5

Įdomu tai, kad respondentai atsakydami į teiginį, ar vertinant mokinio galutinį rezultatą jie atsižvelgia į jų užklausinę veiklą, pasiskirstė labai panašiai: *taip* atsakė 51,2 proc., o *ne* 47,6 proc. Taigi, galima daryti prielaidą, kad priklausomai nuo mokinio atliekamos užklausinės veiklos, jam yra paauskstinamas galutinis muzikinio ugdymo įvertinimas. Taip pat net trečdalis respondentų (33,0 proc.) turi keletą mokinių klasėje, kuriems jaučia simpatiją (žr. 4 lentelę). Galima manyti, kad nuo šio rodiklio dalinai priklauso ir įvertinimas.

Trečioji grupė teiginių buvo sudaryta norint išsiaiškinti respondentų požiūrį, koks vertinimo būdas jiems yra priimtinausias (žr. 5 lentelę). Analizuojant gautus duomenis buvo pastebėta, kad respondentai savo mokinius dažnai (i)vertina žodžiu (98,8 proc.), raštu (80,4 proc.) bei naudoja kaupiamąjį vertinimo sistemą, kuri padeda susidaryti geresnį vaizdą apie mokinio pasiekimus (86,6 proc.). Dauguma mokytojų planuoja vertinimo procesą rengdami metinį muzikos ugdymo planą (73,2 proc.), aptaria su mokiniais vertinimo procedūras ir pobūdį (95,1 proc.), taip pat tariasi dėl vertinimo kriterijų (78,1 proc.). Tęsiant gautų duomenų analizę buvo pastebėta, kad respondentai vertindami mokinį dažnai remiasi bendrojo ugdymo programose pateiktomis vertinimo rekomendacijomis (82,9 proc.), maždaug pusė tyrime dalyvavusių mokytojų (52,5 proc.) mano, kad pastarosios yra pakankamai konkrečios bei aiškios. Taip pat pastebėta, kad mokytojai nuolat diskutuoja su mokiniais apie jų (i)vertinimą (90,3

proc.), lygina jų dabartinius pasiekimus su ankstesniais (80,5 proc.) ir susitaria dėl vertinimo kriterijų (83,0 proc.). Net 59,7 proc. respondentų mano, kad meno disciplinose reikia vertinti pažymiais, nes tik toks vertinimo būdas mokinius labiausiai motyvuoja mokytis, tačiau kalbant apie mokinių skatinimą, pedagogai galvoja, kad pažymys ne vienintelė priemonė siekti geresnių rezultatų (52,4 proc.). Tačiau jeigu mokiniai žino, kad jie bus vertinami pažymiu, tuomet žymiai atsakingiau žiūri į vertinimo procesą (81,6 proc.) (žr. 5 lentelę), todėl galima daryti prielaidą, kad mokinių mokymo(si) motyvacijai kelti yra ir kitokių priemonių, pvz. pagyrimai raštu ar žodžiu, viešas padėkos rašto įteikimas, ekskursijos ir t. t., tačiau pažymys yra ta priemonė, kuri didina mokinių atsakingumą mokytis meninių disciplinų, nes mokiniai žino – jei į tai pažiūrės neatsakingai, gali gauti prastą įvertinimą.

Toks tiriamųjų požiūris nenustebino, nes dabartinėse švietimo įstaigose pažymys – vienas iš pagrindinių būdų įvertinti ugdytinio žinias. Šiuolaikinėje edukologijoje, pažangos ir pasiekimų vertinimas nebeprilygsta pagrindinei vertinimo paskirčiai, įvardintai *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos* (2004), kurioje pabrėžiama, kad vertinimas yra nuolatinės informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas. Tai reiškia, kad vertinimą muzikos pedagogai suvokia ne kaip ugdomojo proceso pasekmę, o kaip priemonę, kuri gali minimaliomis pedagoginėmis pastangomis mokinius priversti siekti kuo aukštesnių ugdymo(si) rezultatų, skatinant *sveiką* konkurenciją tarp ugdytinių.

5 lentelė

Respondentų nuomonė, kuris vertinimo būdas priimtinausias (N=82)

Teiginys	Sutinka (proc.)	Nežino (proc.)	Nesutinka (proc.)
Planuoju vertinimą rengdama(s) metinį muzikos ugdymo planą	73,2	2,4	24,4
Mokiniai žino kada bus vertinami	95,2	2,4	2,4
Dažnai muzikos pamokoje (į)vertinu mokinius žodžiu (pagyrimas, pastaba ir kt.)	98,8	0	1,2
Dažnai muzikos pamokoje (į)vertinu mokinius raštu (pagyrimas, pastaba ir kt.)	80,4	3,7	15,9
Diskutuoju su mokiniu apie jo (į)vertinimą	90,3	2,4	7,3
Lyginu mokinio dabartinius pasiekimus su ankstesniais	80,5	6,1	13,4
Muzikos pamokose naudoju kaupiamojo vertinimo sistemą, kuri man padeda susidaryti geresnį vaizdą apie mokinio pasiekimus	86,6	1,2	12,2
Su mokiniais aptariu vertinimo procedūras ir pobūdį	95,1	3,7	1,2
Tariusi su mokiniais dėl vertinimo kriterijų	78,1	2,4	19,5
Dažnai susiginčiju su mokiniais dėl vertinimo kriterijų	7,2	9,8	83,0
Pusmečio/trimestro pradžioje supažindinu mokinius, kas numatyta, suplanuota pasiekti per šį laikotarpį	91,5	2,4	6,1
Vertinant mokinį naudojuosi bendrojo ugdymo programose pateiktomis vertinimo rekomendacijomis	82,9	7,3	9,8
Bendrojo ugdymo programose pateiktos vertinimo rekomendacijos yra aiškios ir konkrečios	52,5	25,6	21,9
Meno disciplinose reikia vertinti pažymiais, nes tik toks vertinimo būdas motyvuoja mokinius mokytis	59,7	17,1	23,2
Manau, kad pažymys yra vienintelis būdas skatinti mokinį siekti geresnių rezultatų	36,6	11,0	52,4

Manau, kad vienintelis vertinimo būdas muzikos pamokose turėtų būti pažymys	37,8	19,5	42,7
Mokiniai žinodami, kad bus vertinami pažymiu žymiai atsakingiau žiūri į muzikos ugdymo procesą	81,6	9,8	8,6
Mokiniai būna įžūlus pamokos metu, nes žino, kad mokytojas vis tiek jam parašys įskaitą	41,4	20,7	37,9
Įskaitos padeda pasiekti norimo rezultato muzikos pamokose	1,6	29,4	56,0

Daugiau nei pusė (56,0 proc.) respondentų mano, kad vertinimas įskaitomis meno disciplinose nepadeda pasiekti norimo rezultato todėl, kad mokiniai žino, jog bet kuriuo atveju gaus įskaitą, tuo piktnaudžiauja ir pamokos metu jų elgesys tampa įžūlus (41,4 proc.) (žr. 5 lentelę). Dėl šių priežasčių galima manyti, kad vertinimas įskaitomis meno disciplinose pedagogams yra nepriimtinas.

Apklaustųjų nuomonė į pažymio reikšmingumą meniniame ugdyme suponuoja prielaidą, kad šis vertinimo būdas švietimo sistemos raidoje visuomet buvo aktualus ir labiau nei kiti vertinimo būdai orientuoja mokinius į mokymo(si) rezultatą, skatina atsakingiau žiūrėti į mokomąjį dalyką bei mandagiau elgtis pamokų metu.

Paskutinis diagnostinis blokas buvo sudarytas norint išsiaiškinti respondentų požiūrį į vertinimo procesą kaip reiškinį muzikiniame ugdyme. Išanalizavus duomenis buvo pastebėta, kad didžioji dauguma apklaustųjų neprikaištauja mokiniams dėl anksčiau prastai atliktų užduočių (84,2 proc.) ir nesieja jų (į)vertinimo su klasėje tvyrančiu mikroklimatu (81,7 proc.). Net 69,5 proc. respondentų mano, kad vertinimas neapsunkina draugiškų santykių su mokiniais ir teigia, kad vertinimas nėra pagrindinis bendradarbiavimo su mokinių tėvais būdas (70,7 proc.) (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Respondentų požiūris į vertinimo procesą (N=82)

Teiginys	Sutinka (proc.)	Nežino (proc.)	Nesutinka (proc.)
Vertinimas pagrindinis bendradarbiavimo su mokinių tėvais būdas	18,3	11,0	70,7
Su kitais pedagogais dažnai diskutuojame apie konkrečių mokinių vertinimą	59,7	8,5	31,8
Darbinėje aplinkoje kolegoms dažnai tenka teisintis dėl žemesnių mokinių įvertinimų	45,1	8,5	46,4
Paklusiame mokiniui lengviau rašyti aukštą įvertinimą	42,7	12,2	45,1
Vertinimas apsunkina atvirus ir draugiškus santykius su mokiniais	12,2	18,3	69,5
Ugdytinių vertinimą dažnai sieju su klasėje tvyrančiu mikroklimatu	8,5	9,8	81,7
Mano darbo praktikoje visi mokiniai gauna teigiamus (į)vertinimus (įskaitas)	23,2	8,5	68,3
Vertindamas visada priekaištauju mokiniui už anksčiau prastai atliktas užduotis	7,3	8,5	84,2

Įdomu tai, kad pasirodo ne visiems mokiniams yra rašomi teigiami (į)vertinimai (įskaitos), taip teigia 68,3 proc. respondentų, todėl galima daryti prielaidą, kad dėl šios priežasties daugiau nei pusė apklaustųjų (59,7 proc.) dažnai diskutuoja su kolegomis apie konkrečių mokinių vertinimą. To pasekoje galima manyti, kad beveik pusei pedagogų darbinėje

aplinkoje dažnai tenka teisintis dėl žemesnių ar neigiamų mokinių (į)vertinimų (45,1 proc.) (žr. 6 lentelę).

Tyrimo pabaigoje muzikos pedagogams buvo pateiktas atviro tipo klausimas, kur jie turėjo galimybę įrašyti pastebėjimus dėl mokinių vertinimo muzikos pamokose. Vis dėl to ne visi pedagogai išreiškė savo nuomonę (49 pedagogai į šį klausimą neatsakė), tačiau gautus atsakymus pavyko kategorizuoti į devynias subkategorijas. Analizuojant gautus atsakymus paaiškėjo, kad 27,3 proc. respondentų mano, kad muzikos pamokose būtina vertinti pažymiais. Keletas mokytojų pastebėjimų: *vertinimas turi būti pažymiu, nes rašant įskaitą mokiniai mažiau stengiasi; nuvertinamas muzikos dalykas, daugelis mokinių patys norėtų, kad būtų vertinami pažymiu, o ne įskaita; manau, kad vertinimas muzikos pamokoje turi būtinai būti pažymiu, o ne įskaita, nes dauguma mokinių muzikos pamoką nelaiko pamoka. Kai vertiname pažymiu, tuomet jiems yra motyvacija mokytis; pažymys labiau įpareigoja, o įskaita – mažiau objektyvi ir kt.* Tokios mokytojų parašytos pastabos suponuoja prielaidą, kad į muzikos pamokas mokiniai vis dar eina su požiūriu, jog ten užteks tiesiog pabūti pamokoje tam, kad gauti gerą įvertinimą. Taigi, galima daryti išvadą, kad mokytojai pažymį naudoja kaip skatinimo priemonę mokytis, dainuoti ir muzikuoti muzikos pamokų metu. Būtent taip teigia 6,1 proc. respondentų, kurie sako, kad *jei vertinimo nebūtų, mokiniai neturėtų motyvacijos stengtis. Visgi vertinimas turi būti, atsisakant šaukimo ant vaikų ar individualios mokytojo simpatijų antipatijų raiškos. Vaikai gali būti įvertinami pagal jų gebėjimus, taikant motyvacinį vertinimą, o ne nuvertinimą, kas dažniau yra daroma; vertinti mokinį reikia, nes iš tiesų tai motyvuoja mokinį. Visais laikais buvo manoma, kad muzikos pamoka ta, kurioje nieko nereikia veikti, tik gauti gerus vertinimus.*

12,1 proc. pedagogų sako, kad muzikos pamokose reikėtų vertinti įskaita. Respondentų pastebėjimai: *manau, kad muzikos (ir kitų meninių ugdymo dalykų) pamokose vertinimas (ypač pažymiais) yra nereikalingas; siūlyčiau vertinti įskaitomis ir tik įskaitomis; norėčiau, kad muzikos pamokos būtų vertinamos įskaita. Muzikos pamokose man svarbu geros mokinių emocijos, aktyvus muzikavimas ir nuoširdus darbas.* Analizuojant šios subkategorijos respondentų atsakymus galima manyti, kad šie muzikos pedagogai daugiau kreipia dėmesį į ugdymo(si) procesą, o ne į rezultatą. Taip pat gali būti, kad šie mokytojai dirba su tokiais mokiniais, kurie yra motyvuoti mokytis muzikos dalyko (pvz., mokykloje sustiprintas meninis ugdymas) arba mokytojas geba kiekvieną klasėje esantį ugdytinį užmotyvuoti darbui taip, kad jiems tiesiog *faina* ir mokiniai nebegalvoja apie galutinį mokymo(si) rezultatą. Toks pat procentas respondentų (12,1) mano, kad (į)vertinti mokinius reikia pagal kiekvieno individualią pažangą. Respondentai siūlo *vertinti mokinius ne pagal įgytas žinias, o pagal padarytą pažangą; vertinti mokinius atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus; vertinti ne tik mokinio klasės darbą, bet ir papildomus darbus, tokius kaip koncertinė veikla, kaupiama papildoma medžiaga,*

dalyvavimas neformaliojoje meninėje veikloje (choras, ansamblis ir kt.). Darbo autorės asmeninė praktinė patirtis leidžia teigti, kad ir koks vertinimo būdas būtų pasirinktas įskaita ar pažymys, visada reikia atsižvelgti į mokinio individualius gebėjimus. Tikrai ne kiekvienas mokinys gali tiksliai intonuoti dainuodamas ar muzikuoti koku nors muzikos instrumentu, kaip nurodyta vertinimo gairėse, kurios pateiktos Bendrojo ugdymo programose (2008), todėl pedagogas turi ieškoti kitokių būdų, už ką galėtų (i)vertinti ugdytinį.

9,1 proc. pedagogų siūlo naudoti mišrų vertinimo modelį. Keletas pavyzdžių: *Reiktų sukurti aiškią vertinimo sistemą įvairioms muzikos veikloms, nes retas mokinys turi visus gebėjimus visose veiklose. Tai yra, sunku pasiekti aukščiausius įvertinimus, jeigu tektų vertinti tiksliai pagal pateiktas rekomendacijas; Siūlyčiau pamokoje vertinti pažymiu tam tikras dalis, kur reikia tikslaus atlikimo pvz.: rašto darbų atsiskaitymus, o meninę raiškos dalį palikti įskaitomis...; Muzikos istorija ir teorija yra visiems vienodai prieinama sritis, kurią reiktų vertinti konkrečiu pažymiu, o muzikavimo gebėjimai - įskaita.* Tokie respondentų pasiūlymai tik patvirtina anksčiau aptartą (i)vertinimo modelį, kuriame siūloma pedagogams atsižvelgti į mokinių individualius gebėjimus. Taigi, galima daryti prielaidą, kad sujungus pastaruosius du (i)vertinimo pasiūlymus muzikos pamokose, būtų tenkinami daugumos pedagogų poreikiai, nes galėtų (i)vertinti ir mokinių pasiekimus (rezultatą), ir pažangą (procesą) bei būtų atkreipiamas pakankamas dėmesys į individualius kiekvieno mokinio gebėjimus.

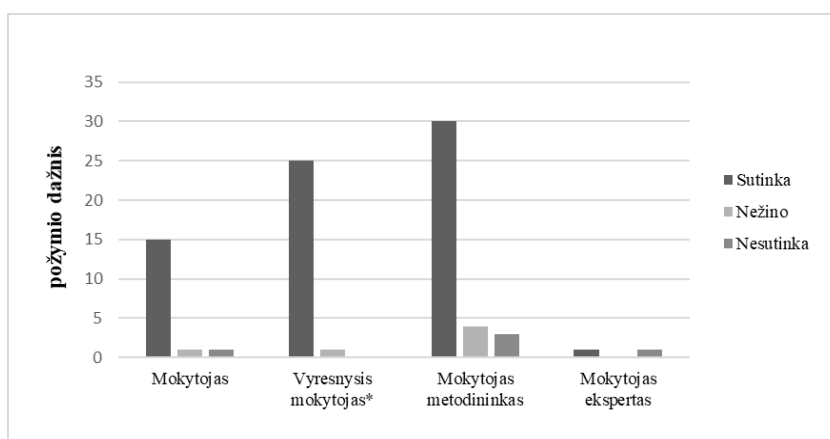
Taip pat atsirado respondentas, kuris parašė savo sukurtą (i)vertinimo sistemą *turiu kiekvienai veiklai vertinimo sistemą. taip pat kiekvienas mokinys turi įsivertinimo lapą, kurį žymi kiekvieną pamoką, kaip jam sekėsi.* Jeigu atsiranda pedagogų, kurie kuriasi savo (i)vertinimo sistemas, galima manyti, kad dabartinė (i)vertinimo sistema nėra priimtina ir sukelia sunkumų.

Analizuojant gautus atsakymus buvo pastebėta, kad vis dėl to atsirado vienas pedagogas, kurio nuomone, (i)vertinimo muzikos pamokose iš vis nereikia. Sako, kad *pastangos ir noras muzikuoti yra daug svarbesnis, negu rezultatas.* Taip pat reikia paminėti, kad net 24,2 proc. atsakiusiųjų respondentų neturi nuomonės ir pastebėjimų dėl (i)vertinimo muzikos pamokose. Tokie gauti duomenys suponuoja prielaidą, kad šiems pedagogams arba tinka dabartinė (i)vertinimo sistema, arba tai nėra aktualia tema ir jie dirba pagal savo susikurtas taisykles.

Analizuojant muzikos pedagogų požiūrį į pažangos ir pasiekimų vertinimo reikšmę 5–8 klasių muzikiniame ugdyme, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp kai kurių demografinių kintamųjų. Skirtumai buvo įvertinti statistinės paklaidos tikimybe ir traktuotini kaip statistiškai reikšmingi, kai $p \leq 0,05$.

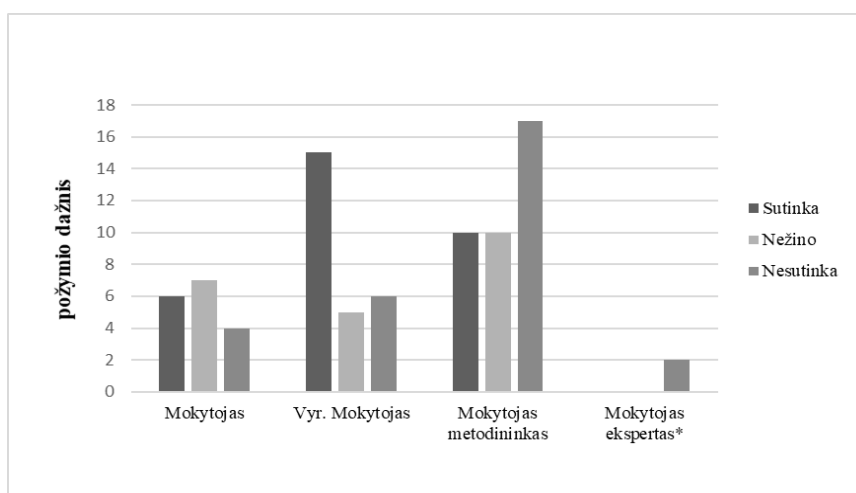
Tyrimas parodė, kad muzikos pedagogai, kurie turi vyresniojo mokytojo kvalifikaciją, mano, jog vertinimas mokiniui padeda išvelgti savo galimybes. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,025$ (žr. 1 pav.). Tai būtų galima paaiškinti tuo, kad vyresnieji mokytojai jau turi pakankamai pedagoginio darbo patirties tam, kad galėtų vertinti mokinių vienokį ar kitokį elgesį. Galima daryti prielaidą, kad šie pedagogai pastebėjo mokinių reakciją gavus (į)vertinimą, kuri padėjo išsiaiškinti mokinių požiūrį į jų pačių atliktą darbą. Galima manyti, jog mokinys, kuris yra prastai vertinamas kitose disciplinose, iš muzikos gavo puikų (į)vertinimą, tuomet jis pastebi savo potencialą, atsiranda motyvacija mokytis, kyla vaiko savivertė, o šie faktoriai paauglystės laikotarpiu yra ypatingai svarbūs. Tai jau aptarta 1.3. darbo poskyryje.

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,025$

1 pav. Vertinimas mokiniui padeda išvelgti savo galimybes. Respondentų atsakymai kvalifikacinės kategorijos aspektu (N=82)

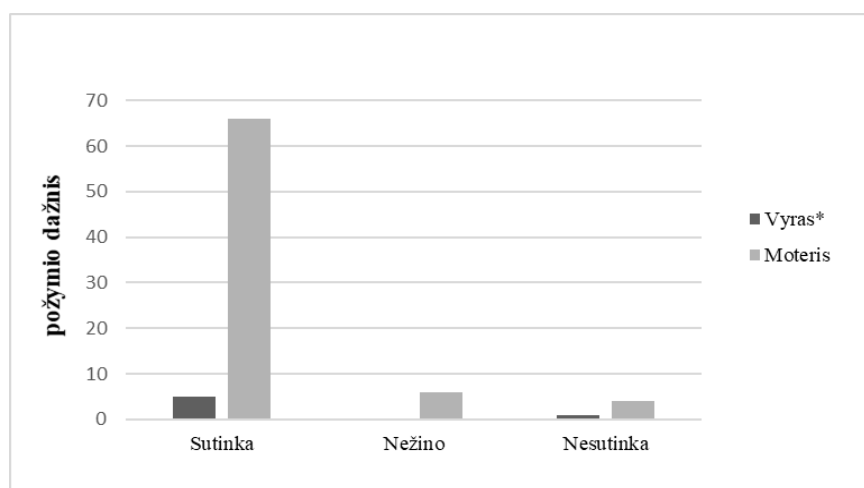
Statistinis reikšmingumas ($p=0,026$) rodo, kad pedagogų, turinčių mokytojo eksperto kvalifikaciją, nuomone vertinimas nėra suprantamas kaip jų darbo sėkmė. Galima manyti, kad šie mokytojai žino savo vertę, nes turi aukščiausią kvalifikaciją, pakankamai didelį pedagoginio darbo stažą ir mokiniui rašomas žemas (į)vertinimas nesumenkins jų jau pasiekto darbo rezultato. Tai suponuoja mintį, kad pedagogai, turinys mokytojo eksperto kvalifikaciją, (į)vertinimą vaikams rašo galvodami ne apie save, o apie mokinio pasiekimus. Galbūt norėdami juos paskatinti siekti geresnių rezultatų, o galbūt tiesiog pakelti savivertę motyvuojant tolimesniam sėkmingam darbui (žr. 2 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,026$

2 pav. Mokinio (i)vertinimas dažnai suprantamas, kaip mokytojo darbo sėkmė. Respondentų atsakymai kvalifikacinės kategorijos aspektu (N=82)

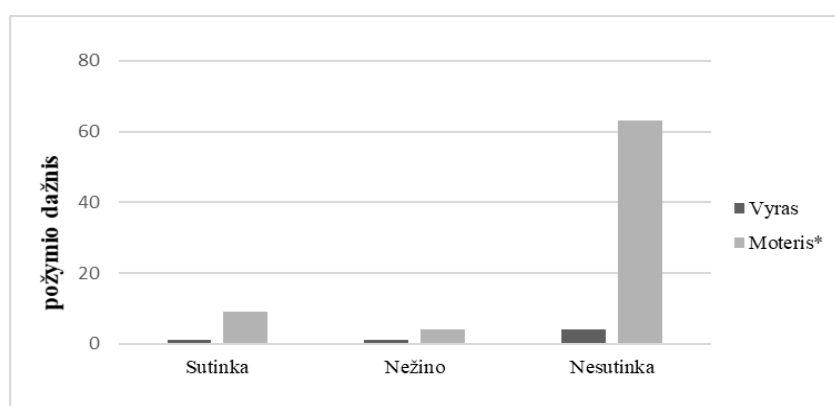
Analizuojant gautus duomenis buvo rastas demografinio kintamojo „Lytis“ priklausomumas su teiginiu „Manau, kad (i)vertinimas skatina mokinį įdėti daugiau pastangų“ ($p=0,009$). Vyriškos lyties pedagogai mano, kad (i)vertinimas skatina mokinį įdėti daugiau pastangų. Tokie rezultatai suponuoja mintį, jog vyrams mokytojams yra sudėtingiau susitvarkyti su klasės drausme, negu moterims, todėl, kad daugeliu atveju, mokinių požiūris į vyriškos lyties mokytojus yra lengvabūdiškesnis, t. y. jie galvoja, kad pas tokį mokytoją reikės mažiau dirbti arba išvis nieko nedaryti, pedagogas bus atlaidus ir vis tiek parašys teigiamą (i)vertinimą (žr. 3 pav).

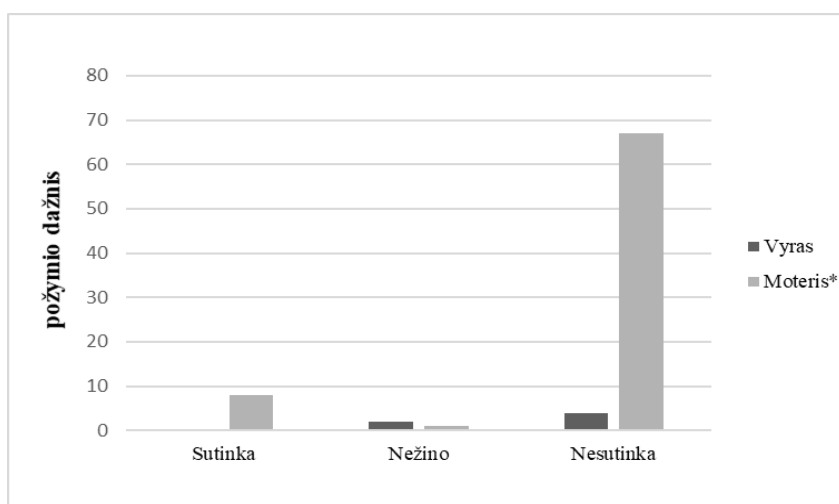
*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,009$

3 pav. Manau, kad (i)vertinimas skatina mokinį įdėti daugiau pastangų. Respondentų atsakymai lyties aspektu (N=82)

Įdomu buvo paanalizuoti, kaip pasiskirstė pedagogų nuomonė analizuojant kriterijus, pagal kuriuos vertinami ugdytiniai lyties aspektu. Gauti rezultatai rodo, kad moteriškos lyties pedagogės labiau atsižvelgia ne tik į mokinio žinias, bet ir į bendrą jo įvaizdį (mokymosi rezultatai, užklasinė veikla, išvaizda, elgesys ir pan.) negu vyrai ($p=0,002$). Tai būtų galima paaiškinti tuo, kad vyrams apskritai nėra būdinga kreipti dėmesį į aplinkinius faktorius, kada jie vertina arba susidaro vienokį ar kitokį įvaizdį apie žmogų, o štai moterims dažniausiai labai svarbu, kaip žmogus atrodo, kuo jis užsiima, koks elgesys su draugais, artimaisiais, viešose vietose ir t. t. Taigi galima manyti, kad visą šią situaciją analogiškai perkėlus į (į)vertinimo procesą vyriškos ir moteriškos lyties pedagogai elgiasi taip pat (žr. 4 pav.). Šį faktą patvirtina rastas statistinis reikšmingumas tarp demografinio kintamojo „Lytis“ ir teiginio „Noriu sumažinti mokiniui pažymį, kuris yra kitoks nei kiti (įžūlus, neįprasta apranga ar stilius, kitoks elgesys ir kt.)“ ($p=0,001$) (žr. 5 pav.).

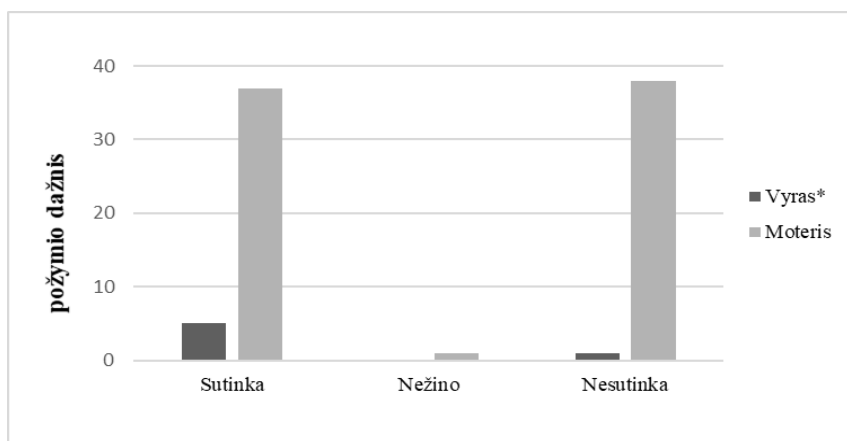

4 pav. Vertindamas mokinį atsižvelgiu ne tik į mokinio žinias, bet ir į bendrą jo įvaizdį (mokymosi rezultatai, užklasinė veikla, išvaizda, elgesys ir pan.) Respondentų atsakymai lyties aspektu (N=82)

5 pav. Noriu sumažinti mokiniui pažymį, kuris yra kitoks nei kiti (įžūlus, neįprasta apranga ar stilius, kitoks elgesys ir kt.). Respondentų atsakymai lyties aspektu (N=82)

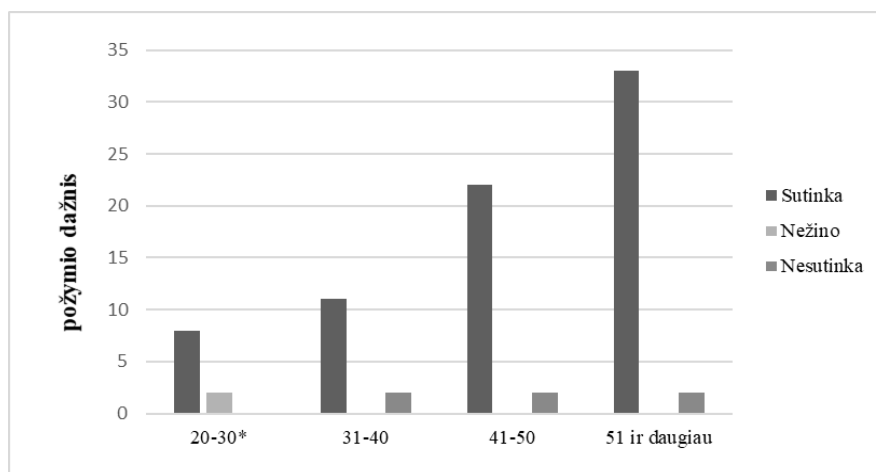
Analizuojant gautus rezultatus buvo pastebėta, kad vyriškos lyties pedagogai, vertindami galutinį mokinio rezultatą, labiau atsižvelgia į jo užklausinę veiklą negu moterys ($p=0,015$). Galima būtų manyti, kad tokį nuomonių išsiskyrimą lemia tai, kad pedagogės moterys mokinių užklausinės veiklos nesureikšmina ir pagrindinį darbą atlieka klasėje. Vyriškos lyties pedagogai šiuo klausimu reikalauja iš mokinių daugiau savarankiškumo ir supratimo, kad klasėje mokytis neužtenka, o tam, kad pasiektų geresnių rezultatų, būtina dirbti ir po pamokų (žr. 6 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,015$

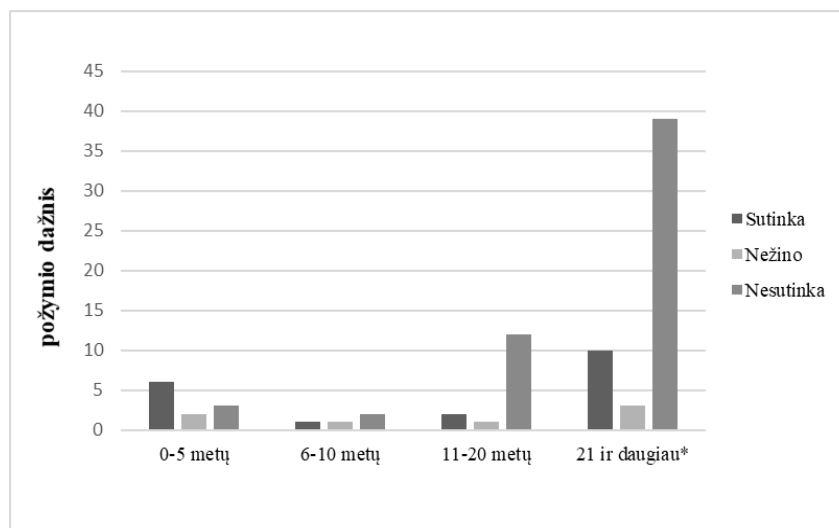
6 pav. Vertinimas galutinį mokinio rezultatą, atsižvelgiu į jo užklausinę veiklą. Respondentų atsakymai lyties aspektu (N=82)

Statistinis reikšmingumas $p=0,005$ rodo, kad jauniausi respondentai diskutuoja su mokiniais dėl jų įvertinimų (žr. 7 pav.). Galima manyti, kad šiuolaikiniai jauni pedagogai yra tolerantiški, demokratiški ir jiems rūpi mokinių nuomonė, kaip jie galvoja, mąsto, kodėl yra būtent toks įvertinimas, klausia, kurioje vietoje suklydo ir dėl kokios priežasties. Tai suponuoja mintį, kad vyresni mokytojai labiau vadovaujasi dokumentais ar yra susikūrę savo *nepalaužiamą* vertinimo sistemą, kurioje mokinių nuomonė nėra reikalinga, todėl ir diskusijos apie (i)vertinimus vyksta mažiau. Tai patvirtina tolimesnė duomenų analizė, kurioje buvo pastebėta, kad pedagogai, kurie turi didelį darbo stažą (21 ir daugiau metų) naudojami Bendrojo ugdymo programose pateiktomis vertinimo rekomendacijomis (i)vertinant mokinius ($p=0,010$) (žr. 8 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,005$

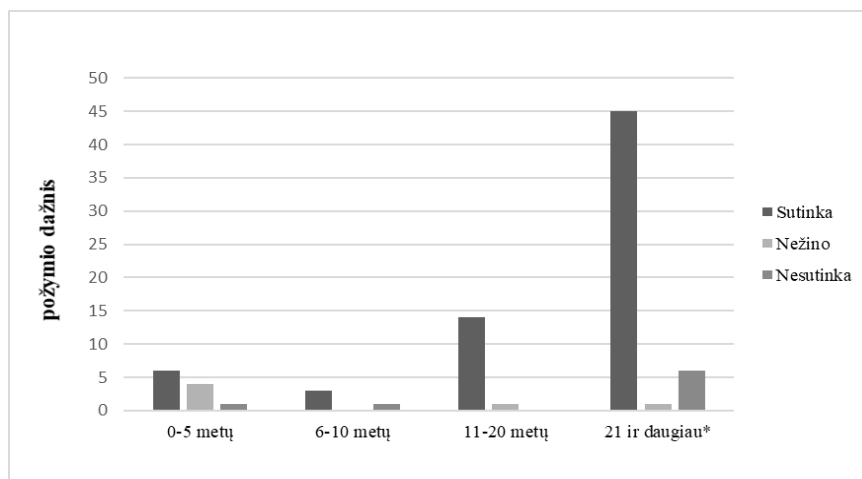
7 pav. Diskutuoju su mokiniu apie jo (i)vertinimą. Respondentų atsakymai amžiaus aspektu (N=82)

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,010$

8 pav. Vertinant mokinį naudojuosi Bendrojo ugdymo programose pateiktomis vertinimo rekomendacijomis. Respondentų atsakymai pedagoginio darbo stažo aspektu (N=82)

Tyrimas parodė, kad muzikos mokytojai, turintys didžiausią pedagoginio darbo stažą (21 ir daugiau metų), teigia, kad jų darbo praktikoje ne visi mokiniai gauna teigiamus (i)vertinimus ($p=0,005$). Taip galima paaiškinti tuo, kad prieš tai šiame darbe buvo minėta, jog vyresni mokytojai (i)vertindami ugdytinius labiau vadovaujasi dokumentais ir bendrojo ugdymo programose nurodytomis rekomendacijomis. Kadangi reikalavimai šiuose dokumentuose yra pakankamai aukšti, logiška manyti, kad ne visi pasiekia patenkinamą lygį ir išpildo minimalaus turinio reikalavimus. To pasėkoje ne visi mokiniai gauna teigiamus (i)vertinimus (žr. 9 pav.).

*Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,005$

9 pav. Mano darbo praktikoje visi mokiniai gauna teigiamus (į)vertinimus (įskaitas).

Respondentų atsakymai pedagoginio darbo stažo aspektu (N=82)

Apibendrinant atlikto empirinio tyrimo rezultatus galima teigti, kad vertinimo procesas muzikiniame ugdyme yra tiek pat svarbus mokytojams, kiek ir mokiniams. Ypatingai svarbu mokinius motyvuoti mokytis ne tik (į)vertinimu, bet ir kitokiomis priemonėmis (pagyrimais raštu ir žodžiu, padėkos raštais ir t. t.). Pedagogams priimtinausias vertinimo būdas yra pažymys, nes tai didina vaikų atsakingumą mokytis muzikinio ugdymo, o vertinimas įskaitomis skatina mokinių atsainų požiūrį į muzikos pamokas, nes įskaitos tarsi garantuoja, kad už minimaliausių atliktus darbus jie vis tiek gaus teigiamą įvertinimą. Apibendrinant atviro klausimo atsakymus galima daryti išvadą, kad pedagogams priimtinausias mišrus vertinimo būdas, kuriame būtų galima (į)vertinti ir pažymiu, ir įskaita, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio individualius gebėjimus. Statistiniai reikšmingumai parodė pagrindinius skirtumus tarp jauno ir vyresnio pedagogo, vyriškos ir moteriškos lyties pedagogų bei atskleidė pedagogų skirtingus požiūrius į vertinimą ir jo procesą.

IŠVADOS

1. Bendrojo ugdymo programos (2008) yra skirtos nustatytiems ugdymo(si) tikslams ir rezultatams pasiekti. Jos užtikrina žmogaus asmenybės brandą ir mokymąsi, kaip aktyvų patirties konstravimą. Programų turinys santykinai yra skirstomas į ugdymo(si) sritis, viena iš jų meninis ugdymas, o muzika – vienas iš meninio ugdymo dalykų. Muzikos dalyko tikslas – suteikti kiekvienam mokiniui kultūrinio sąmoningumo ir muzikinės kompetencijos pagrindus, ugdyti emocionalią ir kūrybišką asmenybę, norinčią ir sugebančią muzika praturtinti savo asmeninį gyvenimą. Muzikos ugdymo turinį sudaro esminės veiklos sritys: *muzikinė raiška; muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas; muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.*

2. Paauglystės amžius – tai vaikų nuo 11–12 iki 15–16 metų raidos laikotarpis, atitinkantis bendrojo lavinimo mokyklos 5–9 klasės mokinių amžių. Paauglystė dažnai įvardijama kaip kritinis amžiaus tarpsnis, kupinas kraštutinumų, sumaišties ir didelių ambicijų. Šiomis dienomis manoma, kad šiuolaikinis paauglys išgyvena sudėtingą periodą, kada formuojasi jo tapatumas. Socialinės normos greitai keičiasi, technologijos tobulėja, todėl paauglys gali nustoti pasitikėti tokiais žmonėmis, kurių nuostatos ir įsitikinimai jam atrodo pasenę. Visuomenė siūlo du būdus, kaip paaugliui lengviau atrasti savo tapatumą: arba pateikti jam vertybes ir papročius, kurie yra patikrinti laiko bei žmonių patirties, arba institucijos turi sudaryti galimybę jaunam žmogui pačiam priimti galutinį sprendimą.

3. Vertinimas muzikiniame ugdyme – daugiamatė veikla, reikalaujanti iš mokytojo nuoseklaus apmąstymo, planavimo ir nemažai individualios kūrybos. Vertinimo metodikos siekia užtikrinti mokymo ir vertinimo proceso dermę. Ugdymo procese turėtų vykti ne tik formalusis vertinimas, bet ir neformalusis, kuris yra pagrįstas stebėjimu, aptarimu, diskusija, o ne kaip mokinių motyvavimo, siekti gero *rezultato*, įrankis. Pastarasis formuoja neigiamą tikslą: mokymą(si) dėl rezultato, o ne dėl mokėjimo. Bendrosiose ugdymo programose (2008) yra pateikti apibendrinti vertinimo aprašai, tačiau kaip tiksliai vertinti vieną ar kitą ugdymo(si) sritį, kiekviena švietimo įstaiga nusistato individualiai pasirašant mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo aprašą, kurį patvirtina mokyklos vadovas.

4. Žmogaus smegenims patinka mokytis, o mokinio atėjimas į mokyklą rodo, kad jis jau yra save nusiteikęs mokslui. Mokiniai lygina save su kitais, ypač geriau besimokančiais, ir pradeda galvoti, kad patys nieko nesugeba. Dėl šios priežasties paauglystę išgyvenantys asmenys dažnai pasiduoda, nebesistengia, nes mano, kad neverta. Kiekvienam žmogui labai svarbi motyvacija, kuri nulemia renkantis tolimesnį gyvenimo kelią, todėl paaugliui motyvacija yra itin reikšminga tam, kad būtų skatinamas jo aktyvumas, noras mokytis ir keliama savivertė.

5. Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad vertinimo procesas muzikiniame ugdyme yra tiek pat svarbus mokytojams, kiek ir mokiniams. Ypatingai svarbu mokinius motyvuoti mokytis ne

tik (į)vertinimu, bet ir kitokiomis priemonėmis (pagyrimais raštu ir žodžiu, padėkos raštais ir t. t.). Pedagogams priimtinausias vertinimo būdas yra pažymys, nes tai didina vaikų atsakingumą mokytis muzikinio ugdymo, o vertinimas įskaitomis skatina mokinių atsainų požiūrį į muzikos pamokas, nes įskaitos tarsi garantuoja, kad už minimaliausias atliktus darbus jie vis tiek gaus teigiamą įvertinimą. Apibendrinant atviro klausimo atsakymus galima daryti išvadą, kad pedagogams priimtinausias mišrus vertinimo būdas, kuriame būtų galima (į)vertinti ir pažymiu, ir įskaita, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio individualius gebėjimus. Statistiniai reikšmingumai parodė pagrindinius skirtumus tarp jauno ir vyresnio pedagogo, vyriškos ir moteriškos lyties pedagogų bei atskleidė pedagogų skirtingus požiūrius į vertinimą ir jo procesą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adomaitis E., Tamašauskas V. (2004). *Mokymo(si) procesai edukaciniu ir filosofiniu aspektu*. Šiauliai: Liucijus.
2. Amonašvilis Š. (2009). *Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesos*. Vilnius: Adrena.
3. Ardens R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
4. Argustienė, I. (1998). „Šiuolaikiniai dainavimo mokymo metodikos principai“. Vilnius: Vilniaus muzikos mokykla „Lyra“.
5. Balčytis E. (1986). *Muzikos mokymo IV- VIII klasėje pagrindai*. Kaunas.
6. Balčytis E. (2000). *Apie muzikinio ugdymo sistemą Lietuvos mokyklose*. „Muzikinio ugdymo aktualijos“ (1). Šiauliai: Šiaulių universitetas.
7. Barkauskaitė M. (2003). *Paauglių vertybinės nuostatos ir meninis ugdymas. Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.
8. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas. Pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams*. Vilnius, p. 225 – 245.
9. Dubosaitė L. (2000) *Apie mokinius ir mokytojus*. Gama. – 2000, Nr. 24
10. Gage N. L., Berlines D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma litera.
11. Girdzijauskas S. (1999). *Studentų žinių kontrolė ir vertinimas*. Vilnius: VU leidykla.
12. Girdzijauskienė R. (2004) *Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*
13. Jareckaitė S., Rimkutės-Jankuvienė S. (2010) *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. Klaipėdos universiteto leidykla.
14. Jovaiša L. (2007). *Pedagogikos propedeutika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
15. Jovaiša L. (1993). *Edukologijos pradmenys*. Kaunas.
16. Juška A., Jakavičius V. (1996). *Mokyklos pedagogika*. Kaunas: Šviesa.
17. Kraujutaitytė L. (2003). *Vertinimas nuolatinio institucinio mokymo(-si) procese // Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*. Nr. 6, p. 213–214.
18. Kriščiūnaitė A., Strakšienė D., Deveikytė J. (2011). *Mokinių pasiekimų vertinimo muzikos mokykloje ypatumai. Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr.4(33), p. 40-45. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
19. Kuodytė – Kizelienė R. (2007). Paauglystė – to niekas nesupras, tik mes. Internetinė prieiga: [žiūrėta: 2019-05-16] <http://gatve.delfi.lt/archive/article.php?id=14330591> .
20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2018) *Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2011). *Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas*. Vilnius, p. 8. [žiūrėta 2019-01-07] Priega per internetą: http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Lietuvos-Respublikos-svietimo-istatymas_svietstrat.pdf .
22. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas *Dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos* 2004 m. vasario 25 d. Nr. ISAK-256 Vilnius
23. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas *Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo* 2008 m. rugpjūčio 26 d. Nr. ISAK-2433 Vilnius
24. *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992). Vilnius.
25. *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*, 2004, Nr. ISAK-2795/A1-347. *muzikine veikla*. Klaipėda.
26. Orff C. (1975). *Schulwerk. Musik für kinder*. Mainz.
27. Petty G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas*. Vilnius.
28. *Psichologijos žodynas*. (1993). Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
29. Rajeckas V. (1998). *Mokinių mokymosi rezultatų tikrinimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
30. Rajeckas V. (1999). *Mokymo organizavimas*. Kaunas: Šviesa.
31. Rinkevičius Z. (1998) *Muzikos pedagogika*. Klaipėda
32. Rinkevičius Z. *Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje*.– Klaipėda, 2002.
33. Rupšienė L. (2000) *Nenoras mokytis: socialinis pedagoginis reiškiny*s. Klaipėda.
34. Stončienė D.M., Žilionis J. (2006). *B. Bitinas ir L. Jovaiša: filosofinės ugdymo paradigmos*. Vilnius: Pedagogika Nr.83.
35. Strakšytė A., 2008, *Mokymosi sėkmę sąlygojantys aplinkos veiksniai ir jų įtaka paauglių motyvacijai*. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 1 (17).
36. Stulpinas T. (1996). *Ugdymo rezultatai*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
37. Suzuki Sh. (2009). *Auginti meile*. Kaunas.
38. Šečkuvienė H. (2004) *Vaiko muzikinių gebėjimų ugdymas*. Vilnius.
39. Šiaučiukėnienė L., Stankevičienė N. (2003). *Bendrosios didaktikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
40. Trakšėlys K., (2011). *Švietimo kaip socialinio instituto transformacija modernios visuomenės kontekste (Lietuvos atvejis)*. p. 437–445. Lietuvos mokslų akademija.
41. Velička E. (1998). *Metodiniai komentarai muzikos dalyko standartams*. Gama. Nr. 20.
42. Vilkonienė M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius: Ciklonas.
43. Žukauskienė R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI

Gerb. Mokytojau,

Pažangos ir pasiekimų vertinimas – itin svarbi ir neišvengiama ugdymo proceso sudedamoji dalis kuri, žvelgiant iš šalies, atrodo gana paprasta ir kasdieniškai vykdoma. Aš, Šiaulių universiteto magistrantė, atlieku tyrimą, kuriuo siekiu išsiaiškinti bendrojo ugdymo mokyklų muzikos mokytojų požiūrį į pažangos ir pasiekimų vertinimą, problemas su kuriomis mokytojai susiduria vertindami savo mokinius, vertinimo privalumus ir trūkumus. Man labai svarbi ir reikalinga **JŪSŲ NUOMONĖ**, nes tikiuosi, kad gauti tyrimo rezultatai padės išanalizuoti ir įvertinti tiriamą problemą bei pagerins muzikos dalyko pažangos ir pasiekimų vertinimo procesą bendrojo ugdymo mokyklose.

ANKETA YRA ANONIMINĖ, todėl nei savo **vardo**, nei **pavardės** nurodyti **neriekia**. Jūsų nuomonę geriausiai atitinkantį atsakymo variantą pažymėkite kryželiu (**X**).

Keletas bendrojo pobūdžio klausimų	
Jūsų lytis: ☐ Vyras ☐ Moteris	Jūsų gyvenamoji vieta .....
Jūsų amžius: ☐ 20-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51 ir daugiau	Jūsų kvalifikacinė kategorija: ☐ Mokytojas ☐ Vyresnysis mokytojas ☐ Mokytojas metodininkas ☐ Mokytojas ekspertas
Jūsų išsilavinimas: ☐ Aukštesnysis ☐ Aukštasis (koleginis) ☐ Aukštasis (bakalauras) ☐ Aukštasis (magistras)	Pedagoginio darbo stažas: ☐ 0-5 ☐ 6-10 ☐ 11-20 ☐ 21 ir daugiau

1. Įvertinkite teiginius apie vertinimo reikšmę.

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Manau, kad vertinimas formuoja mokinio siekį sistemingai dirbti					
Manau, kad vertinimas skatina mokinį įdėti daugiau pastangų					
Manau, kad žemas (į)vertinimas žlugdo vaiko					

savivertę					
Vertinimas mokiniui padeda įžvelgti savo galimybes					
Vertinimo paskirtis atskleisti mokinių žinių lygį					
Mokinio įvertinimas dažnai suprantamas, kaip mokytojo darbo sėkmė					
Dažnai mokiniai vertinami už įdėtas pastangas (o ne už įgytas žinias)					
Mokinių pasiekimų aptarimas ir lyginimas skatina sveiką konkurenciją					
Mano darbo sėkmė susieta su mokinio rezultatais					
Vertinimas sukelia įtampą tarp mokinio ir mokytojo					

2. Įvertinkite teiginius apie mokinių vertinimą.

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Vertindamas atsižvelgiu į mokinio tėvų socialinį statusą					
Mokinio (į)vertinimas dažnai priklauso nuo mano nuotaikos					
Mokinio (į)vertinimui didelę įtaką daro klasės mikroklimate					
Vertindamas atsižvelgiu į mokinio asmenines savybes (įžūlumą, akiplėšiškumą, perdėtą stropumą ir t.t.)					
Vertindamas mokinį atsižvelgiu ne tik į mokinio žinias, bet ir į bendrą jo įvaizdį (mokymosi rezultatai, užklasinė veikla, išvaizda, elgesys ir pan.)					
Vertindamas galutinį mokinio rezultatą atsižvelgiu į jo užklasinę veiklą					
Vertinimo metu man svarbu, kad mokinio išvaizda ir elgesys atitiktų normas ir taisykles					
Vertinimo metu mane erzina mokinio siekis pademonstruoti savo žinias, susijusias su pamokos tema					
Klasėje visada turiu keletą mokinių, kuriems jaučiu simpatiją					
Vertinimą naudoju kaip drausminimo priemonę					
Noriu sumažinti pažymį mokiniui, kuris yra kitoks nei kiti (įžūlus, neįprasta apranga ar stilius, kitoks elgesys ir kt.)					

3. Pažymėkite atsakymo variantus, kurie labiausiai atspindi Jūsų nuomonę apie pateiktus teiginius.

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Planuoju vertinimą rengdama(s) metinį muzikos ugdymo planą					
Mokiniai žino kada bus vertinami					
Dažnai muzikos pamokoje (į)vertinu mokinius žodžiu (pagyrimas, pastaba ir kt.)					
Dažnai muzikos pamokoje (į)vertinu mokinius raštu (pagyrimas, pastaba ir kt.)					
Diskutuojau su mokiniu apie jo (į)vertinimą					
Lyginu mokinio dabartinius pasiekimus su ankstesniais					
Muzikos pamokose naudoju kaupiamojo vertinimo sistemą, kuri man padeda susidaryti geresnį vaizdą apie mokinio pasiekimus					
Su mokiniais aptariu vertinimo procedūras ir pobūdį					
Tariuosi su mokiniais dėl vertinimo kriterijų					
Dažnai susiginčiju su mokiniais dėl vertinimo kriterijų					
Pusmečio/trimestro pradžioje supažindinu mokinius, kas numatyta, suplanuota pasiekti per šį laikotarpį					
Vertinant mokinį naudojuosi bendrojo ugdymo programose pateiktomis vertinimo rekomendacijomis					
Bendrojo ugdymo programose pateiktos vertinimo rekomendacijos yra aiškios ir konkrečios					
Meno disciplinose reikia vertinti pažymiais, nes tik toks vertinimo būdas motyvuoja mokinius mokytis					
Manau, kad pažymys yra vienintelis būdas skatinti mokinį siekti geresnių rezultatų					
Manau, kad vienintelis vertinimo būdas muzikos pamokose turėtų būti pažymys					
Mokiniai žinodami, kad bus vertinami pažymiu žymiai atsakingiau žiūri į muzikos ugdymo procesą					
Mokiniai būna įžūlūs pamokos metu, nes žino, kad mokytojas vis tiek jam parašys įskaitą					
Įskaitos padeda pasiekti norimo rezultato muzikos pamokose					

4. Įvertinkite teiginius.

Teiginys	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Vertinimas pagrindinis bendradarbiavimo su mokinių tėvais būdas					
Su kitais pedagogais dažnai diskutuojame apie konkrečių mokinių vertinimą					

Darbinėje aplinkoje kolegoms dažnai tenka teisintis dėl žemesnių mokinių įvertinimų					
Paklusniam mokiniui lengviau rašyti aukštą įvertinimą					
Vertinimas apsunkina atvirus ir draugiškus santykius su mokiniais					
Ugdytinių vertinimą dažnai sieju su klasėje tvyrančiu mikroklimatu					
Mano darbo praktikoje visi mokiniai gauna teigiamus (į)vertinimus (įskaitas)					
Vertindamas visada papriekaištauju mokiniui už anksčiau prastai atliktas užduotis					

5. Ar turėtumėte kokių pastebėjimų dėl mokinių vertinimo muzikos pamokose? Būtų labai įdomu sužinoti Jūsų nuomonę.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dėkoju už Jūsų nuoširdžius atsakymus!

2 priedas. Muzikos pedagogų atviro klausimo atsakymų suskirstymas į subkategorijas

Kategorija	MOKINIŲ VERTINIMAS MUZIKOS PAMOKOJE
Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Neturi nuomonės	ne, -, ne, neturiu, ne, ne, ne, -
Muzikos pamoką būtina vertinti pažymiais	<p><i>*Vertinimas turi būti pažymiu, nes rašant įskaityta mokiniai mažiau stengiasi. *Nuvertinamas muzikos dalykas. Daugelis mokinių patys norėtų, kad būtų vertinami pažymiu, o ne įskaita.</i></p> <p><i>*Reikia vertinti pažymiais</i></p> <p><i>*Reikėtų vertinti visada objektyviai. Nevengti parašyti ir prastesnę pažymį, jei mokinys nesimoko ir nesistengia vien dėl to, kad čia yra tik "muzika", o juk vyrauja požiūris, jog čia ne mokslas, o be to labai lengvas....</i></p> <p><i>*Svarbu, kad mokiniai žinotų kokiu pažymiu ir už ką bus vertinama. Ką turi žinoti tam tikram pažymiui.</i></p> <p><i>*Vertinčiau pažymiu. Tikrai ne įskaita.</i></p> <p><i>*Pradinėse klasėse (nuo 2kl. turėtų būti vertinama balu)</i></p> <p><i>*Manau, kad muzika kaip ir kiti bendrojo lavinimo dalykai turi būti vertinami pažymiu pagal kriterijus atsižvelgiant į bendrąsias programas, klasę, mokinį.</i></p> <p><i>*Manau, kad vertinimas muzikos pamokoje turi būtinai būti pažymiu, o ne įskaita, nes dauguma mokinių muzikos pamoką nelaiko pamoka. Kai vertiname pažymiu, tuomet jiems yra motyvacija mokytis.</i></p> <p><i>*Muzikos pamokoje mokiniai turi būti vertinami tik pažymiais, paskatinimais, pagyrimais.</i></p> <p><i>*Pažymys labiau įpareigoja, o įskaita - mažiau objektyvi.</i></p>
Vertinimas įskaita	<p><i>*Manau, kad muzikos (ir kitų meninių ugdymo dalykų) pamokose vertinimas (ypač pažymiais) yra nereikalingas.</i></p> <p><i>* Vertinimas nereikalingas</i></p> <p><i>* Siūlyčiau vertinti įskaitomis ir tik įskaitomis.</i></p> <p><i>* Norėčiau, kad muzikos pamokos būtų vertinamos įskaita. Muzikos pamokose man svarbu geros mokinių emocijos, aktyvus muzikavimas ir nuoširdus darbas.</i></p>
Mišrus vertinimo modelis	<p><i>* Reiktų sukurti aiškią vertinimo sistemą įvairioms muzikos veikloms, nes retas mokinys turi visus gebėjimus visose veiklose. Tai yra, sunku pasiekti aukščiausius įvertinimus, jeigu tektų vertinti tiksliai pagal pateiktas rekomendacijas.</i></p> <p><i>* Siūlyčiau pamokoje vertinti pažymiu tam tikras dalis, kur reikia tikslaus atlikimo pvz.: rašto darbų atsiskaitymus, o meninę raiškos dalį palikti įskaitomis...</i></p> <p><i>* Muzikos istorija ir teorija yra visiems vienodai prieinama sritis, kurią reiktų vertinti konkrečiu pažymiu, o muzikavimo gebėjimai - įskaita.</i></p>
Vertinimas skatinant ir motyvuojant mokinius	<p><i>* Jei vertinimo nebūtų, mokiniai neturėtų motyvacijos stengtis. Visgi vertinimas turi būti, atsisakant šaukimo ant vaikų ar individualios mokytojo simpatijų antipatijų raiškos. Vaikai gali būti įvertinami pagal jų gebėjimus, taikant motyvacinį vertinimą, o ne nuvertinimą, kas dažniau yra daroma. Ne klaidas reikia skaičiuoti ir vertinti, bet pastangas ir pažangą.</i></p> <p><i>* Vertinti mokinį reikia, nes iš tiesų tai motyvuoja mokinį. Visais laikais</i></p>

	<i>buvo manoma, kad muzikos pamoka ta, kurioje nieko nereikia veikti, tik gauti gerus vertinimus. padarius įskaitą kitoje gimnazijoje, mokiniai į šį dalyką pradėjo žiūrėti atsainiai. Mokinį reikia ir būtina, pagirti, įvertinti, paskatinti. Net ir prastai besimokantis mokinys gavęs gerą įvertinimą, pasijunta pakylėtas.</i>
Individualios mokinio pažangos (i)vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> * Mokinius vertinu ne pagal įgytas žinias, o pagal padarytą pažangą. * Labai gerai, kai mokiniai tvirtai žino už ką ir kokį gauna įvertinimą. * Kiekvienas vaikas individualus, todėl ir vertinti reikėtų atsižvelgiant į kiekvieno vaiko gebėjimus. * Mokiniai vertinami už atliktą darbą pamokoje, už darbą papildomus darbus pvz. už sukauptą papildomą medžiagą apie atlikėjus, išklausytus koncertus...., už veiklą dalyvaujant neformalaus ugdymo veikloje: dainavimas solo, ansamblyje, chore, instrumentinis muzikavimas.
Asmeninė vertinimo sistema	<i>*turiu kiekvienai veiklai vertinimo sistemą. taip pat kiekvienas mokinys turi įsivertinimo lapą, kurį žymi kiekvieną pamoką, kaip jam sekėsi.</i>
Vertinimo sunkumai	<i>* Sunku vertinti mokinių tikslų intonavimą dainuojant, solfedžiuojant, kai klasėje mokosi 24-29 mokiniai, o muzikos pamoka tik viena per savaitę</i>
Vertinimas yra nereikalingas	<i>*Manau, kad svarbiau negu žinios ir pasiektas lygis yra mokinio pasitenkinimas darbu, kaip procesu. Pastangos ir noras muzikuoti yra svarbiau nei rezultatas.</i>